

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

ANUL VII » NR. 282 » 18 – 24 septembrie 2010 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

CRONICĂ
DE CARTE

**O. Nimigean:
Atletul renunțării**

Doris Mironescu

Cu toată „perfectiunea” ei compozițională, *Rădăcina de bucsau* captivează prin autenticitate și își ține cititorul cu sufletul la gură în același timp în care îl face să-i admire articulația armonică. O splendidă reușită.

ÎN » PAGINILE 10-11

Manuscripta, târg de socializare

Bogdan-Alexandru Stănescu

Manuscripta nu e un târg de carte. E un Festival al lecturii. Cel mai interesant e că face parte dintr-un program coerent destinat a stimula cititul în Olanda, o țară care, aflu acum, ocupă primul loc dacă împărțim numărul de librării la numărul de capete cititoare.

ÎN » PAGINA 3

Martți, după Crăciun, pe marile ecrane

Iulia Blaga

Regizorul Radu Muntean și cei trei interpreți principali – Mimi Brănescu, Mirela Oprîșor și Maria Popistașu – povestesc pentru „Suplimentul de cultură” despre ce li s-a părut greu la film, cum s-a achitat fiecare de sarcinile lui și unde se situează cu această peliculă în traseul lor personal.

ÎN » PAGINILE 4-5

INTERVIU CU SCRITORUL BASARABEAN VLADIMIR BEȘLEAGĂ:

„Mi-am dat seama ce e cu clasa asta politică și m-am scîrbit”

Numele lui Vladimir Beșleagă este prea puțin cunoscut în România. A scris toată viața în grafie latină, chiar și atunci când obligatorie era grafia chirilică, dar cărțile sale nu au apărut niciodată aici. După ce publicarea romanului *Zbor frînt*, în 1966, îl impune ca pe unul dintre cei mai buni prozatori de pe teritoriul Basarabiei, următorul roman, *Noaptea a treia*, nu va putea apărea decît în liberalizarea de sub Gorbaciov, în 1988, cu titlul *Viața și moartea nefericitului Filimon sau anevoioasa cale a cunoașterii de sine*. Vladimir Beșleagă are acum 79 de ani. După ce a încercat și viața politică la începutul anilor '90, după ce a ajuns membru în Comisia pentru Studierea și Aprecierea Regimului Totalitar în Basarabia, Vladimir Beșleagă privește ușor nostalgic în urmă, recunoscînd că „timpul i-a fost vitreg”.

Citiți interviul realizat de Elena Vlădăreanu
ÎN » PAGINILE 8-9

www.suplimentuldecultura.ro

» Urmărește și comentează articolele din ediția tipărită a revistei și cele mai proaspete știri din actualitatea culturală

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Poporul la purtător

Lucian Dan Teodorovici

Numai de asta nu ne mai pasă acum: de faptul că unii își bat joc de noi. Avem o criză pe care ne străduim din răspuțeri s-o depășim, avem rate la bănci pe care nu prea le mai putem plăti, avem probleme cu întârzieri de salarii, ne-au rămas apropiatii șomerii sau chiar noi înșine sîntem în situația asta. Cînd să mai avem timp să ne revoltăm pe chestiuni „de finețe”, cum ar fi aceea că politicianii pur și simplu ne calcă în picioare orgoliul, ne strivesc inteligența, ne tratează, n-are rost să-mi mai cer scuze pentru cuvînt, ca pe niște boi?

Și totuși, eu aș vrea să scriu aici cîteva cuvinte despre uluitoarea capacitate a poporului român de a se lăsa batjocorit, fără nici

cea mai mică reacție. Și asta întrucît cred că nu mai există pe lume un popor asemănător, măcar din punctul ăsta de vedere. Avem, adică, un record absolut. Sîntem cea mai mare adunătură de oameni de pe planetă nepăsători la propria umilire în grup. Iar umilirea se produce din foarte multe direcții. Una, mai „nevinovată” la prima vedere, este aceea a modificării legilor țării în interesul unui grup minuscul de oameni sau, uneori, chiar în interesul unui singur om, care se întîmplă să ne fie președinte.

Aflu că zilele acestea P.D.-L. pregătește o modificare a Legii referendumului. (Scriu cu majusculă cuvîntul „Lege” dintr-o obișnuință prostească, pentru că așa fac în general ziariștii: cînd

scriu acest cuvînt, majuscula impune un soi de respect, în România însă, nici cea mai puțin vizibilă minusculă nu ar sugera mai bine lipsa de respect de care are parte respectivul cuvînt în realitate.) Intenția? De a reînvia forma trecută a legii, cea în care referendumul pentru demiterea președintelui poate trece numai dacă e votat de minimum 50%+1 din numărul total de alegători înscrși pe listele de vot. Adică spre 9 milioane. O imposibilitate, evident. La dezinteresul față de politică din România, nici măcar nu se vor prezenta la vot atîția oameni, dar mite să voteze la fel.

Sigur că nu doar acum sîntem supuși acestei bătăi de joc. Ea și-a consumat prima parte în 2007, cînd P.S.D. + P.N.L., în dorința lor, stupidă din punct

de vedere politic și complet ne-realistă, de a-l demite pe Traian Băsescu, au schimbat aceeași Lege a referendumului chiar în timpul jocului. Atunci, cele două partide care formau o majoritate parlamentară au votat ca numărul de voturi necesar demiterii să fie 50%+1 din totalul celor prezenți la vot. Că nu le-a ieșit, se știe foarte bine. Că nici acum nu le va ieși o altă încercare de demitere, se știe iarăși, de vreme ce legea se re-modifică, din interesul exclusiv al persoanei Traian Băsescu.

Dar hai să ne prefacem că aici interesul politic nu ne umilește chiar foarte tare. Pînă la urmă, asta e. Doar ne pricepem atît de bine să spunem „asta e” și să ne vedem de showurile noastre de televiziune... Asta e deci. Dar dacă tot m-am apucat să stîrnesc o discuție atît de neinteresantă cum ar fi bătaia de joc a politicienilor la adresa noastră, lăsați-mă să mai scriu cîteva vorbe, nu de

alta, dar trebuie să umplu cu ceva spațiul dedicat acestui articol.

Lăsați-mă deci să mă prefac că vă întreb, de parcă v-ar păsa într-adevăr de o asemenea întrebare, ce s-a întîmplat cu momentul ăla frumos în care ne-am îmbrăcat în straie de sărbătoare și ne-am dus la vot, la referendum, punînd vîrtos ștampila pe căsuța în care ni se spunea că vom avea uninominal în două tururi? Vă mai amintiți? Le-am „tras-o”, ne-am spus victorioși și bucuroși că dragul nostru președinte a avut o asemenea idee. Apoi, tot la ideea lui Traian Băsescu, tot în straie de gală, le-am mai „tras-o” o dată. Știți cînd? De curînd, anul trecut. La fel de bucuroși, ne-am dus și-am votat pentru Parlament unicameral, că doar ne-am săturat de „burtoșii ăia care stau degeaba prin Casa Poporului, luînd o leafă frumoasă doar pentru că ridică din cînd în cînd cîte o mîna”. Ah, ce le-am mai „tras-o”! Ce ne-am mai răzbunat!

Ce se întîmplă cu cele două hotărîri ale noastre, ale Poporului

cu „P” mare? Sigur, o vreme nu s-a putut. Au fost aîlalti la putere, „ticăloșii”, „treidoidoi-i”, „apărătorii intereselor mogulienne”. De o bună bucată de timp însă, majoritatea aparține „alor noștri”, adică celor care susțineau voia președintelui Băsescu și, cum s-a dovedit, a Poporului. Și-atunci, unde ne sînt legile? Unde ni-i voința de la referendum, transformată-n fapt? Unde ni-i unicameralul? Unde ni-i uninominalul în două tururi?

Vă spun eu, ca să închei editorialul ăsta plictisitor. Toate ni-s acolo unde erau de la bun început. În zona în care lucrurile se schimbă în funcție de bătaia vîntului. O bătaie controlată de distribuitorul de vînt care, în cazul politicii autohtone, nu e Cel de Sus. În momentul de față, e Cel de la Cotroceni. Stă un pic mai jos, are față omenească și beneficiază de un atu extraordinar: are Poporul la purtător. Sau l-a avut atîta vreme cît i-a fost necesar. De-acum, poate să-i dea și-un cap în gură Poporului, în stilul caracteristic. Tot aia e.

TEO

GHEO

ROMÂNII E DEȘTEPTI:

Fariseism la ușa cortului (I)

Radu Pavel Gheo

Săptămîna trecută, scriind despre problema integrării țiganilor, care a devenit așa, parcă din senin, o problemă paneuropeană, ba chiar globală, am spus că ea este tratată în general cu fariseism, atitudine care (sper că sînteți de acord) nu rezolvă nimic din ceea ce discursul public pretinde că urmează să se rezolve.

Totuși fariseismul cui? Păi, cam al tuturor. Toată lumea știe că integrarea țiganilor reprezintă o piatră de încercare a civilizației europene contemporane și toată lumea se prefacă că pune umărul să o urneasă, dar toți (sau aproape toți) se prefac că împing, uitîndu-se gravi în jur, și – cum nimic nu mișcă – își acuză apoi tovarășii de prefăcătorie. Între timp problema rămîne încremenită în mijlocul unei gilcevi generale.

Luînd-o din aproape în aproape, o să pomenesesc aici protestele diplomatice declanșate de expulzarea țiganilor din Franța în cîteva țări din afara Europei, țări care ar fi făcut mai bine dacă ar fi tăcut. China este, indubitabil, una din ele: gigantul stat comunist asiatic a profitat de ocazie ca să critice felul în care sînt respectate drepturile omului în țările occidentale. Cum în China populară internetul este cenzurat, disidenții sînt aruncați fără prea multă

vorbă în închisoare, iar aspirațiile spre independență ale Tibetului sînt înăbușite în sînge, Partidul Comunist Chinez nu putea avea decît intenții bune. Democrația și drepturile omului sînt specialitatea sa.

Pe un alt continent, dar într-o țară la fel de liberă ca și China, *el lider maximo*, Fidel Castro, a spus că țiganii expulzați din Franța sînt victimele unui alt fel de holocaust rasial. Și, desigur, nici în Rusia acțiunea Franței nu este văzută cu ochi buni. Un cotidian rus, „Kommersant”, afirmă că țiganii pleacă din România din cauza condițiilor de trai, comparate cu acelea din cele mai sărace țări africane. Și toată lumea vorbește de deportări, de expulzări abuzive și de încălcarea dreptului la libera circulație. Cumva, se ignoră faptul că România și Bulgaria au aderat la Convenția Schengen, care stipulează că un cetățean din afara spațiului Schengen nu poate sta într-o țară din interiorul acestui spațiu mai mult de trei luni consecutiv într-un interval de șase luni. Există și anumite excepții (angajare, studii etc.), dar țiganii expulzați nu se prea încadrează în ele.

Așadar, maximum ce se poate spune despre autoritățile franceze este că vor fi forțat, poate, litera legii pentru a putea justifica o acțiune nu tocmai demnă de un stat democratic (dar nici ilegală!). Dar cînd printre cei care acuză de

holocaust și încălcarea drepturilor omului se numără țări care năvălesc cu arma peste granițele unor state, precum Rusia, sau strivesc protestatarii cu tancurile, nu pot să nu înalțe din sprîncene. Îmi amintesc de imaginile înfricoșătoare prezentate în „Scînteia” ceaușistă la rubrica „Din lumea capitalului”, ce ne arătau nedreptățile crunte îndurate de oamenii de rînd în putrelele Franța, SUA sau Germania Federală, în timp ce în România curgeau pe undeva lapte și miere. Unde curgeau, n-am putut afla niciodată, așa că oftam, rupeam bucata de ziar și o foloseam cum puteam în țara noastră comunistă, democrată și prosperă, în care nu se găsea nici hîrtie igienică.

Am văzut undeva că vicepreședinta Uniunii Internaționale a Romilor, Nadejda Demeter din Rusia, declara că un model de succes în procesele de integrare și incluziune ale acestei etnii îl oferă tocmai Rusia. Nu mi-aș permite să mă îndoiesc de o asemenea afirmație, cum n-o va face nici un est-european care cunoaște abilitățile de incluziune ale Rusiei. Sînt convins că, dacă ar avea țigani, și R.P. Chineză, și Cuba i-ar integra și „incluziona” la fel de bine. Din păcate, n-au. Poate, în timp, ar putea găsi cîțiva pe care să-i integreze. Din cîte se vede, dă bine la democrație.

SUPLIMENTUL LUI JUP

Nightwatch (fake title)

Manuscripta nu e un tîrg de carte. E un Festival al lecturii. Cel mai interesant e că face parte dintr-un program coerent destinat a stimula cititul într-o țară care, află acum, ocupă primul loc dacă ne pune naiba să împărțim numărul de librării la numărul de capete cititoare. Adică, așa cum spune un sănătos principiu de marketing, promovezi mai abitir exact produsul care oricum vinde bine.

Bogdan-Alexandru Stănescu

Dar hai să vedem cine se ocupă de asemenea matrapazlîcuri în așa-zisa țară a lalelelor, berii, cartierelor roșii și drogurilor legalizate, ca să epuizez toate locurile comune destinate bieteii Olandeze: ei, nu ați fi ghicit niciodată, însă e vorba despre un proiect inițiat prin anii '30 ai secolului trecut și implică trei entități colective: asociația editorilor, cea a librarilor și cea a bibliotecilor publice. Fiecare aruncă în găleata comună cam un milion și ceva de euro. Apoi se alege un comitet executiv, cu un director independent, se caută un sponsor potent (căile ferate olandeze) și se pun la cale evenimentele care să țină treaz interesul pentru carte de-a lungul întregului an.

Cartea gratuită ține loc de bilet de tren

Hai deți să trecem peste cele câteva stupori majore pe care vi le-am transmis: editorii se înțeleg cu librării, pun bani

laolaltă și... bibliotecarii contează, măcar financiar? Ei bine, da. Însă cred că, totuși, perioada 1932-1976 a netezit drumul către comunicare, așadar mai avem timp. Manuscripta este cel mai tânăr produs al proiectului. Bunicul său, Săptămîna cărții, care există în toată Europa și este realmente copiat după modelul olandez, a atins performanța de a fi cel mai dorit moment al anului, atât de către cititori, cât și de către scriitori. De ce? Bineînțeles, reduceri masive. Evenimente. OK, pînă aici pare la îndemîna oricui, însă cireșile încep să pice abia acum: cumpere o carte de cel puțin 12 euro (pentru cîrcotași, preț mediu de carte în lumea civilizată, iar pentru cei care susțin că prețul cărții în Ro ar fi prea mare, un preț exagerat pe plaiul mioritic) și primești gratis Cartea Săptămîinii. Cartea săptămîinii e antamată cu un an înainte și e scrisă special de un mare autor olandez. Nu sare de 150 de pagini. După un an de distribuire gratuită, drepturile revin editurii care dă mai mult. Inutil să precizez că,

așa cum Houellebecq își plimbă cățelul prin fața Academiei Goncourt în fiecare toamnă, fiecare mare autor olandez trimite semnale cum că ar dori să aibă Cartea. Tema e liberă, of course..., iar roialitățile curg. Acum vine cireșa cea putredă: în timpul săptămîinii cărții, dacă te prinde Nașu' pe tren, tramvai, etc. și-i arăți cartea gratuită (care demonstrează clar că ai dat 12 euro pe o carte), mergi gratis, indiferent de distanță. Aici intervine directorul proiectului, care spune că mulți olandezi cumpără carte numai pentru a merge gratis cu trenul, chit că biletul ar fi mai ieftin. Nu-i așa că nu împărtășiți amuzamentul?

Bun, și dacă nu era de ajuns, Săptămîna cărții are niște pușori, prin iunie, respectiv decembrie, adică Luna Cărții polițiste și Săptămîna cărții de copii. Și toate, dar toate sînt cel puțin profitabile pentru toată lumea.

Un tîrg de socializare, nu de vînzare

Dar să revenim la Manuscripta: are vîrsta frumoasă de trei ani, se ține într-un loc accesibil publicului, nu e tîrg de vînzare, ci de socializare. Adică vine scriitorul, cititorul îl pipăie, urlă „Este!“, îl întrebă cum i-a venit oare ideea de a-și omorî personajul feminin la pagina 300, apoi reține că peste o lună trebuie să cumpere un nou roman pentru că i-a plăcut sacoul individului. Exact, ați ghicit: este un festival dedicat exclusiv viitoarelor apariții, un tîrg de promovare.

Bineînțeles, ca orice festival/tîrg care se respectă, autori străini: Meir Shalev (da, are legătură cu Zeruya, e unchiul ei mai tradus), Bernhard Schlink etc. Discuții cu autori olandezi, băi de public, însă nimic festiv. De altfel, Manuscripta, un complex de fabrici (cărămizi, țevăraie, totul prefăcut fără mare efort în spațiul al cărții), adăpostește și cel mai dorit spațiu de joacă pentru copii din Amsterdam. Adică, dacă tot n-ai parcuri, ce poate fi mai mishto decît să-ți duci plodul într-un parc pe unde trece și un om sandwich îmbrăcat în coperta ultimului Rushdie? Bașca cele câteva baruri din cadrul tîrgului unde nu se așteaptă ca la Gaudemus și nici nu se asudă ca la Bookfest. Passons... Un pic zguduită ediția asta, pentru că primăria intenționează să desființeze Cartierul Roșu, pe motiv de sclavie umană. Te pufnește rîsul: după ce ai devenit legendar datorită acestui loc, îți dai seama că prostituția poate n-ar fi OK?

Să revenim la carte și, poate, la editurile olandeze, aceste instituții cazate în case cum doar în vis ți se arată. De Beizige Bij, editura care tocmai a publicat *Orbitor 1*, stă practic într-un castel (îngust, ca orice interior olandez, însă castel). Există îngrijorări, ofensiva e-book-urilor, psihicul labil al autorilor, însă, în general, lucrurile văzute cu ochiul infanteristului român par cel puțin martiene.

Ultima vizită, la foarte discretă Editură Eva Cossee. Adică la ei acasă. Iese pînă, Christoph a fost 12 ani director editorial la Suhrkamp, 8 ani la Hanser, apoi și-a urmat soția în Olanda împreună cu vreo trei autori de primă mîna, David Grossman și Coetzee printre ei, pentru a înființa această editură finută. Au deja 7 ani vechime și, surpriză, anul acesta tînărul lor autor, Gerbrand Bakker, a cîștigat IMPAC Dublin Award. După ce a fost refuzat de 20 de edituri olandeze. Christoph face parte din acea categorie de editori (hai să spunem patroni de editură) pasionați de literatură. Poți vorbi ore întregi cu el despre un pasaj dintr-un roman, și chiar o fac. Eva e cea practică, vine și-i smulge țigara de foi din gură, după care completează pragmatic: David (Grossman) e nașul nostru. Coetzee e cel mai bun prieten al lui Christoph. Etc. În prezența acestor oameni eu uit total de Cartierul roșu, de desființarea lui, uit de proiectele fiscale ale guvernului Boc X și-mi aduc aminte de ce îmi place meseria asta.

În fața editurii e, bineînțeles, un canal (nu, nu din acela) pe care încă se mai scurge cîte o bărcuță turistică. Piatra cubică unduiește (o fi pînă?) sub cîte o bicicletă. E Ok. În stînga am un raft de David Grossman, în dreapta unul de Coetzee și, totuși, tăcem împreună. E bine!

RADU MUNTEAN ÎȘI LANSEAZĂ CEL MAI RECENT FILM, **MARȚI, DUPĂ CRĂCIUN**

„Am încercat să facem filmul fără plasă de siguranță”

Marți, după Crăciun a intrat pe ecranele românești în 17 septembrie. Regizorul Radu Muntean și cei trei interpreți principali – Mimi Brănescu, Mirela Oprisor și Maria Popistașu – povestesc pentru „Suplimentul de cultură” despre ce li s-a părut greu la film, cum s-a achitat fiecare de sarcinile lui și unde se situează cu această peliculă în traseul lor personal. Mă rog, atîta cît mai pot pentru că se pare că s-au plictisit deja de interviuri. Mimi Brănescu a și ripostat de două ori, spunînd: „La întrebarea asta am mai răspuns”. Interesant a fost să aflăm cum interpretează fiecare protagonist finalul prin prisma personajului.

Iulia Blaga

Cum ai ajuns, împreună cu Răzvan Rădulescu și Alexandru Baciu, la această poveste?

Am pornit de la situația unui bărbat care iubește două femei și care e pus la un moment dat în poziția de a alege de care să se despartă. Țasta a fost punctul de plecare pe care l-am propus spre dezvoltare lui Alex și lui Răzvan. De aici au urmat luni și luni de discuții, de răzgîndiri și reveniri, la capătul cărora am reușit să legăm un sinopsis, pe care apoi l-am scris în maniera deja obișnuită. Am trecut prin multe variante. La un moment dat știu că am avut și o variantă de structură în care cele

trei personaje din trunghiul amoros aveau ponderi egale. Dar am renunțat și, după vreo trei drafturi, am ajuns la scenariul pe care l-am filmat. Ultimele modificări pe text le-am făcut în perioada repetițiilor.

Ai spus despre lucrul la film că a fost mai degrabă delicat decît complicat. Argumentează, te rog.

Filmul nu a fost complicat în sensul în care *Furia* sau *Hîrtia* va fi albastră au fost complicate. A fost mai puțină muncă fizică, mai puține probleme organizatorice, în schimb a fost filmul la care am simțit că fiecare detaliu contează, că fiecare secvență e aproape la fel de importantă precum celelalte. Lucrul ăsta, la acordul fin, și concentrarea pe parcursul a două luni și ceva, cît au durat filmarea și repetițiile, au fost pentru mine epuizante. Am simțit la un moment dat că un gest greșit al unui actor sau o nuanță pe lîngă pot suci filmul într-o direcție greșită.

De ce e greu să filmezi sentimente?

Problema e că, atunci cînd faci filme despre intimitate la modul onest, nu o poți face fără să îți accesezi cumva propria intimitate. Și asta e destul de incomod pentru majoritatea dintre noi. Probabil că e simplu să arăți sentimente

pe ecran dacă funcționezi într-o convenție de melodramă; umbli pînă la urmă la niște clișee și acoperi golurile de sinceritate cu tehnica. Și actorii fac asta de multe ori. Cred, de exemplu, că e mult mai greu să convingi un actor să se dezbrace de haine decît să își exhibe propria intimitate prin felul în care joacă. E mult mai ușor să faci ce ai învățat la școală, să apelezi la tehnică așa cum apelezi la o plasă de siguranță. Ei, noi am încercat să facem filmul fără plasa asta de siguranță, din momentul în care am scris scenariul pînă la filmare. E în același timp greu și interesant.

Ai vreun reper în filmarea sentimentelor?

Cred că Bergman a ajuns cel mai departe în direcția asta.

Ai mai spus că a fost și prima oară cînd ai simțit că actorii erau la fel de motivați ca tine. Ce crezi că determină o sinergie perfectă în interiorul echipei?

În principiu, încrederea reciprocă. Eu lucrez în aceeași echipă de multă vreme. Am aceiași colaboratori principali de cîțiva ani de zile și sîntem foarte rodati împreună. Ne înțelegem fără multe vorbe și ei cu toții știu cam ce pretenții am de la o filmare. Eu, la rîndul meu, am înțeles de mult că nu pot face filmul singur și am ajuns la faza la care mi se pare chiar interesant că nu pot controla chiar totul și că îi pot implica și pe alții în procesul de creație – atît timp cît pot dirija ansamblul. Din ciocnirea asta de personalități se nasc lucruri bune pe platou, altfel filmul riscă să devină un produs steril. Dar, pentru ca lucrurile să funcționeze, e nevoie ca

toată lumea să creadă în mod autentic în proiect și să aibă încredere că mergem în direcția bună.

Sînt lucruri care te nemulțumesc la film?

Sigur că sînt. Cred că din cauza asta orice regizor care ține la detalii își revelează cu greu filmele. Sînt multe lucruri care puteau ieși mai bine în *Marți, după Crăciun*. În unele cazuri aș avea acum soluția, în altele nu sînt încă lămurit. Dar cred că filmul a ieșit în mare măsură cum îmi doream, și asta e pentru mine extrem de important. Mi-l asum în totalitate și cred că reprezintă foarte bine nivelul profesional și artistic la care sînt în momentul ăsta.

Ce ți se pare cel mai ușor cînd faci un film?

Cînd ai doar 20-30 de cadre în tot filmul, probabil că cel mai ușor e să le montezi.

Ești probabil singurul regizor român care își acordează filmele după etapele propriei evoluții. Te-ai gîndit de ce se întîmplă așa?

Eu nu cred că e chiar așa, vreau să zic nu cred că sînt eu singurul care funcționează în acord cu evoluția personală. Dacă ai pretenția că faci film de autor, e pe undeva previzibil ca într-un fel sau altul să vorbești despre tine, despre problemele, fricile și dezamăgirile care decurg din raportarea ta la lumea în care trăiești și la schimbările biologice prin care, inevitabil, treci. Țasta e motivul pentru care, în general, nu lucrez după un plan cincinal. E adevărat că după *Furia* am profitat de o pauză mai lungă și

Pușcărie P+1, cu jacuzzi și șofer la scară

România a ajuns să semene cu un cartier muncitoresc de la periferia unui mare oraș. Și acolo, și aici, legea o fac șmecherașii. Ția din cartier se expun și la soare, și la lună, în fața blocului. Joacă table și, în general, nu fac nimic. Cei din România își construiesc expunerea lăsînd în urmă reporteri și care de televiziune, mimînd fuga de celebritate, cînd ei, de fapt, sînt dependenți de ea. Țștia sînt puțin mai ipocriți: joacă

table, iar națiunii îi transmit ce mari șahiști sînt ei. Și, în general, nu fac nimic. Ce se întîmplă atunci cînd doi șmecheri de cartier ajung la cuți-te (la propriu, nu de puține ori)? Locotenenții lor încep să se urască, să urzească planuri de bătaie, să-și provoace adversarii la luptă. Ce se întîmplă atunci cînd doi cetățeni cu notorietate ai României, șmecherași cu expunere media, se ceartă? Își mîna locotenenții în

luptă. Și într-un caz, și în celălalt, cîmpul de bătălie acoperă tot cartierul/toată țara. Cetățenii nu au nici o legătură cu cearta, trag obloanele și se fac că nu văd/aud nimic. Iar dacă unul mai curajos se apucă să facă vreo reclamație la secția de poliție, constată, cîteodată, că o face degeaba. Și că, dacă legea nu îi protejează pe băiețași, o fac „organele”. Arestarea și, apoi, eliberarea din arest a lui

Sorin Ovidiu Vîntu a dezvoltat, aproape milimetric, filmul de mai sus. Pentru prima dată în istoria pușcăriei din curtea Direcției de Cercetări Penale, un cetățean care urma să fie eliberat a beneficiat de mașină la scară. Și de mașină la scară, și de badigari. Ce imagine mai frumoasă am fi putut avea noi, ăștia care tragem obloanele că „oricum nu se rezolvă nimic”, decît cea în care paza personală a omului de afaceri a „conlucrat” exemplar cu domniile aceia în uniformă? Iată, domnule, că „se poate” să existe și cooperare la nivel înalt! La nivelul înalt al slujbașilor

LA LOC teleCOMANDA
Alex SAVITESCU

statului român și la cel înalt fiziologic al gorilelor lui Sorin Ovidiu Vîntu. Colac peste pupază și teļu peste gard, un fotoreporter a fost dat jos de pe gardul pușcăriei. Urmează să mai aflăm, probabil, că unul dintre șefii Direcției de Cercetări Penale i-a arătat limba jurnalistului, iar acesta, într-un suprem act de sfidare a autorității, i-a zîmbit cu posteriorul.

E tragic și amuzant, în același timp, tot acest

tablou. Unul care ne înfățișează o țară ce pare ușor și definitiv abandonată și în care pînă și instituțiile sale „fac totul” ca șmecherașii să se simtă bine. Băsescu, Vîntu, Patriciu, Voiculescu – toți acești băiețași de țară, cu sau fără legături dovedite între ei, se au rău. Dar cel mai rău e că sîntem, probabil, singura țară din lume în care pe acești oameni nu îi unește prezentul, ci trecutul.

am pus pe hîrtie subiectele următoarelor două filme, deși mi se pare destul de riscant să-ți faci planuri pe termen lung, pentru că e foarte posibil să nu te mai regăsești în subiectul pe care ți-l-ai propus în urmă cu cîțiva ani.

La 60 de ani o să faci filme cu pensionari sau cu karate, așa cum

prevedea Răzvan Rădulescu într-un interviu?

Cu karate și roboți, poate, să-i dau ocazia lui Răzvan să scrie și el un SF... Eu nu știu despre ce va fi următorul meu film, și tu mă întrebi ce o să fac peste 20 de ani?!... Habar n-am. Ca să fiu sincer, acum mă tentează mai degrabă să fac filme cu bătrîni.

Probabil că la 60 de ani o să fac proiecții prin licee.

Ești deschis colaborării cu alți scenariști sau mergi pe vechile prietenii?

Sună nasol asta cu vechile prietenii, e ca și cum aș favoriza niște scenariști doar pentru că sîntem prieteni.

Nu e nici pe departe așa. Cred că funcționăm bine împreună și că ne completăm în mod fericit. Acuma, și căsniile se mai destramă, și rudele se mai ceartă – darămite scenariștii. E greu de spus ce se va întîmpla peste cîțiva ani. Deocamdată însă, îmi doresc să scriu și următorul scenariu tot împreună cu Răzvan și Alex.

**MIMI BRĂNESCU:
„NU ȘTIU DACĂ E OK
SĂ JUDECI UN OM
CARE IUBEȘTE”**

Tu și Radu ați înțeles la fel personajul?

Cu siguranță, altfel nu am fi intrat în filmare. Sau n-ar fi filmat cu mine. La Radu e mai greu să filmezi altceva decât ce vrea el. Asta e una dintre calitățile lui. Știe ce vrea și te face și pe tine să înțelegi. Și mergi cu el sută la sută.

Ce circumstanțe atenuante i-ai găsit personajului sau, dimpotrivă, nu l-ai considerat vinovat cu ceva?

E un om care se îndrăgostește și care încearcă să împace și capra, și varza. Vrea să rezolve delicat o situație de tot rahat. Nu-i reușește pentru că din situații de genul ăsta ieși de obicei foarte șifonat. Nu știu dacă e ok să judeci un om care iubește. Sau, mă rog, îl judeci, dar sînt multe de pus în balanță.

Care a fost cea mai grea scenă?

O scenă cu domnul Rebengiu, care nu apare în film. Eu îl strigam, dînsul nu mă auzea, traversam strada și îl întrebam de ce nu răspunde la telefon. Era impecabil. Mă privea de fiecare dată altfel, surprins că mă vede, și mă făcea să rîd. Era filmată de departe, eu eram și cu spatele cît dura schimbul de replici. Dar n-am fost în stare să o fac fără să rîd. În ultima zi de filmare.

Mirela Oprîșor povestea într-un interviu cît de epuizantă a fost scena confruntării cu soțul, că îi cădea glicemia la fiecare dublă. Și ție?

Nu.

După atîtea întrebări despre faptul că ești căsătorit și în realitate cu soția din film, ce crezi că a rămas pe dinafară, adică ce ți-ar fi plăcut să spui și n-ai avut ocazia?

Ah, ce întrebare frumoasă!... M-ai surprins. Sincer, mă așteptam să mă întreb ceva legat de asta. Uite, de exemplu, dacă o mai iubesc după aproape șapte ani și dacă mai vreau să facem un copil. Da, din toată inima, la amîndouă.

Fiind și dramaturg, și scenarist, nu ai găsit în film replici și situații pe care ți-ar fi plăcut să le modifice?

Eram setat pe text, să îl știu cît mai bine.

Un scenariu de-al tău a cîștigat recent finanțare. Te tentează și regia de film?

Nu mă tentează deocamdată.

Cum ai interpreta finalul filmului?

Ca fiind perfect.

MARIA POPISTAȘU: „E COMPLICAT SĂ ÎȚI CLĂDEȘTI FERICIREA PE NEFERICIREA ALTORA”

Care au fost calitățile pe care le-ai găsit personajului tău? Are și defecte?

În momentul în care am citit scenariul am fost impresionată de calitatea tuturor personajelor și de grija cu care li s-au atribuit replici și gesturi. Raluca, deși nu are o poveste detaliată, mi s-a părut interesantă mai ales pentru momentul în care o prinde acțiunea filmului. Un pic înainte de 30 de ani, cu o viață profesională aparent așezată, dar într-o relație cu un bărbat însurat care o pune în fața unei situații dificile. Raluca este prinsă între sentimentele față de Paul, pe care îl iubește atît de mult încît nu-l poate condiționa, și propriile păreri despre moralitate. Cred că are un fel de altruism care m-a atras în mod deosebit.

Crezi că ai fi putut juca la fel de bine și rolul soției?

Mi-ar fi plăcut, sigur, și rolul soției, dar nu cred că am fost vreodată o opțiune. Nu știu să spun cum aș fi jucat. E un rol cărnos, aparent exclusiv pozitiv, și era mult de lucru la el. Cred că Mirela este foarte potrivită. Radu a ales bine așa.

Ai obținut anul trecut Premiul de interpretare Adolf Grimme în Germania pentru producția de televiziune Cealaltă femeie/Die Zweite Frau. Ai locuit chiar o vreme la Berlin, unde ai învățat limba germană. Mai este Germania o opțiune artistică pentru tine sau te concentrezi acum pe România?

Pentru mine premiul ăla e foarte abstract. Nu înseamnă mare lucru, nu am auzit niciodată de el înainte să îl primesc. Pare să fie mai important pentru industria lor, și dacă asta înseamnă că îmi oferă de lucru în continuare și că îmi crește cota, atunci e foarte bine. Germania rămîne astfel o variantă importantă, ca și toate celelalte țări în care am lucrat, mai ales pentru că un rol principal acolo mă susține financiar mult timp acasă. E greu de spus că mă concentrez pe România. Se fac prea puține filme și încă și mai puține în care să fie un personaj care să mi se potrivească și pe care să-mi doresc să-l joc.

Publicul din România nu te-a mai văzut de la Legături bolnavicioase încoace. Ce ai făcut de atunci pînă acum?

Păi de la Legături... au trecut aproape cinci ani în care am lucrat și locuit în patru țări, am fost la Shooting Stars Berlin, am jucat în medie într-un film pe an cu care apoi am fost pe la festivaluri și, ocazional, am mai primit un premiu. Nu e o activitate tumultuoasă, dar pentru mine a fost foarte bine. Cred că sînt norocoasă, dar cred că e important și faptul că am știut să refuz roluri.

Ce îl deosebește pe Radu Muntean de ceilalți regizori cu care ai lucrat?

E important de menționat că pînă acum nu am lucrat la fel cu doi regizori. La Radu însă, am lucrat într-un regim care mi-a plăcut foarte mult și care m-a avantajat. Am repetat mult înainte, am

discutat și mai mult, iar cînd a fost vorba de filmare, am lucrat concentrat și fără stres suplimentar. Lucrează atent, îmi inspiră foarte multă încredere și cred că ăsta e unul din elementele noi în ceea ce mă privește în relația cu un regizor. Aveam tendința să fiu suspicioasă, și asta mă făcea să chestionez mai mult decât era cazul deciziile regizorale. Acum a fost altfel.

Ai reprezentat filmul la cîteva festivaluri, în România și în afară. Care au fost lucrurile pe care le-ai auzit cel mai des?

Cel mai des sîntem întrebați dacă dialogul este improvizat. Apoi aud foarte des: „Eu am fost în situația amantei sau a soției” etc. Filmul ajunge la public și îl emoționează mai ales pentru că empatizează puternic cu personajele și simte nevoia să ia partea unuia dintre ele. În film nu e nimeni pus în postura de personaj

negativ, de țap ispășitor. Scenariștii au avut grijă ca toate cele trei personaje să fie oameni fundamental buni.

Și finalul filmului, cum l-ai interpreta?

Cînd spun că oamenii empatizează și iau partea unuia dintre personaje e departe de senzația că ții cu una dintre tabere. Nu sînt buni și răi, și de aia nu e la îndemînă să alegi cine are dreptate. Nu este o conspirație ticăloasă în care Paul și amanta încearcă să scape de nevastă, ci un film în care fiecare încearcă să ia o decizie bună, care să îi rănească cît mai puțin pe cei din jur, dar care are la capăt promisiunea fericirii. Este un final deschis, iar în oricare variantă happy end-ul clasic este exclus. E complicat să îți clădești fericirea pe nefericirea altora. E un film trist, dar, cum spune unul dintre scenariști, adevărata dramă este că nu e nici o tragedie.

MIRELA OPRÎȘOR: „N-AM FĂCUT DE CAPUL MEU CE-AM FĂCUT ACOLO”

Radu Muntean n-a vrut inițial să te ia pentru că îi părea prea tînără, dar ce vîrstă ar fi trebuit să aibă soția din film?

Cred că singurul care poate să răspundă la întrebarea asta e regizorul. Eu m-am bucurat foarte tare că Radu s-a răzgîndit și m-a chemat la probă. Nu mai spun cît m-am bucurat cînd am aflat că am luat proba.

Cum l-ai convins pe Radu?

Nu știu, nu mi-a spus. Dar pe toată durata repetițiilor și filmărilor nu mi-a dat nici o dată senzația că se îndoiește de alegerea făcută, și asta mi-a dat încredere. Răzgîndirea lui Radu vizavi de vîrsta

soției din film mi-a dat șansa să debutez într-un rol așa mare și important. Tot la Radu am jucat un rol mic în Hîrtia va fi albastră. Și la Boogie am avut șansa mea să joc, dar am pierdut-o. Am fost chemată la probă, vreau să zic. Aproape tot ce am făcut pînă acum în film i se datorează lui. E o ocazie să-i mulțumesc pe calea asta...

Cum ți-a explicat rolul?

A avut multă răbdare cu mine...

Ți s-a pus întrebarea cum e să debutezi în rol principal la 37 de ani și să ieși și un premiu de interpretare, la Sarajevo, dar cînd mergeai

la castinguri și nu luai rolul, exista în tine convingerea că ești bună și că pînă la urmă le vei arăta tu toți?

Nu neapărat. Te duci la castinguri din inerție. Pe undeva, da, te gîndești că poate de data asta reușești. Și sigur că se adună frustrare. Acuma, cu rolul ăsta și cu tot ce s-a întîmplat legat de el..., nu e numai meritul meu. E și meritul lui Radu, al scenariștilor, al celorlalți actori, al întregii echipe, nu? N-am făcut de capul meu ce-am făcut acolo. E, în primul rînd, un film foarte bun.

Cum ți-ai definit personajul?

Cred că ceea ce i se întîmplă în film soției este coșmarul tuturor femeilor căsătorite. Ca să îl pot juca, mi-am imaginat că mi se întîmplă mie și am spus cuvintele din scenariu.

Ai fi putut s-o joci la fel de bine și pe cealaltă femeie?

Nu știu.

Îl dai circumstanțe atenuante soțului?

N-are nici o scuză. E un mare bou.

Crezi că finalul filmului anunță ceva bun?

Adio și n-am cuvinte!

Tony Judt – Reflecții asupra unui secol XX uitat. Reevaluări

„Suplimentul de cultură” publică în avanpremieră un fragment din *Reflecții asupra unui secol XX uitat. Reevaluări*, de Tony Judt, care va apărea în curând la Editura Polirom, în traducerea Luciei Dos și a lui Doris Mironescu.

– Fragment –

Tăcerea mieilor: Despre moartea ciudată a Americii liberale

De ce au acceptat liberalii americani politica externă catastrofală a președintelui Bush? De ce au atât de puține de spus despre Irak, despre Liban sau despre informațiile mai noi privind planificarea unui atac asupra Iranului? De ce au sîrînit atacurile acestei administrații asupra libertăților civile și dreptului internațional o rezistență și niște proteste atât de slabe din partea celor care se preocupau de obicei de ele? Pe scurt, de ce și-a ținut capul la adăpost inteligența liberală din Statele Unite în ultimii ani?

Lucrurile n-au stat mereu așa. Pe 26 octombrie 1988, „New York Times” cuprindea o pagină întreagă de reclamă pro-liberală. Sub titlul „A Reaffirmation of Principle”, aceasta îl critica pe președintele de atunci, Ronald Reagan, pentru ironizarea „temutului cuvînt care începe cu L” și pentru tratarea „liberalilor” și „liberalismului” drept termeni de rușine. Principiile liberale, afirma textul, sînt „eterne. Extremiștii de dreapta și de stînga au atacat dintotdeauna liberalismul ca pe cel mai mare inamic al lor. În epoca noastră, democrațiile liberale au fost zdrobite de astfel de extremiști. Trebuie să ne arătăm împotriva oricărei încurajări a acestei tendințe, fie intenționate, fie nu, din țara noastră”.

Proclamația era semnată de către 63 de intelectuali, scriitori și oameni de afaceri proeminenți, printre care Daniel Bell, John

Kenneth Galbraith, Felix Rohatyn, Arthur Schlesinger Jr., Irving Howe și Eudora Welty. Aceștia, ca și alți semnatari – economistul Kenneth Arrow, poetul Robert Penn Warren – reprezentau nucleul critic intelectual, centrul moral stabil al vieții publice americane. Dar cine ar putea semna astăzi un astfel de protest? În Statele Unite astăzi liberalismul este politica ce nu îndrăznește să-și spună numele. Iar cei care se autointitulează „intelectuali liberali” sînt angajați în alte curente. Așa cum trebuia să se întîmple în noua Epocă Poleită în care trăim, cînd raportul între salariul unui CEO și cel al unui muncitor calificat american este de 412 la 1, iar Congresul corupt este scaldat în lobby-uri și favoruri, locul intelectualilor liberali a fost luat de către o admirabilă serie de jurnaliști serioși de investigație – mai ales Seymour Hersh, Michael Massing și Mark Danner, care scriu în „New Yorker” și „New York Review of Books”.

Pierderea încrederii în sine a cetățenilor din America contemporană poate fi explicată în mai multe feluri. Pe de o parte, este un recul față de pierderea iluziilor generației

anilor '60, o retragere din curentul radical al tinereții către împovărarea afaceri a acumulărilor materiale și a securității personale. Semnatarii proclamației din „New York Times” erau născuți, majoritatea, cu mulți ani înainte, iar opiniile lor politice fuseseră influențate de perioada anilor '30, mai presus de toate. Opțiunile lor erau produsul experienței și al luptei și erau solid zidite. Dispariția centrului liberal al politicii americane este și rezultatul direct al eșecului Partidului Democrat. În domeniul politicii interne, liberalii credeau în protejarea bunăstării, în guvernarea de calitate și în dreptatea socială. În domeniul relațiilor externe, ei erau dedicați menținerii dreptului internațional, principiului negocierii și importanței dreptului moral. Astăzi, un larg și harnic consens a înlocuit dezbaterile publice sănătoase în ambele domenii. Și, asemenea corespondenților lor în lumea politică, inteligența critică ce făcea parte odinioară din prim-planul vieții culturale americane a devenit tăcută.

Procesul începuse cu mult înainte de 11 septembrie 2001 – și, cel puțin în domeniul afacerilor interne, Bill Clinton și calculele sale politice „triumfătoare” poartă o anumită responsabilitate pentru distrugerea politicii liberale. Însă după aceea, arterele intelectuale și morale ale corpului politic american s-au îngroșat și mai mult. Ziarele și revistele liberalismului centrist – „New Yorker”, „New Republic”, „Washington Post” și „New York Times” – s-au dat peste cap ca să-și adapteze linia editorială la un președinte republican, hotărît să ducă un război pilduitor. Media de centru a fost cuprinsă de un conformism înspăimîntat. Iar intelectualii liberali americani și-au găsit, în sfîrșit, o nouă cauză.

De fapt, nu era decît o cauză veche într-o haină nouă. Ceea ce distinge viziunea supporterilor liberali ai lui George Bush de aceea a aliaților neoconservatori ai acestuia este că nu privesc „războiul împotriva terorii”, sau războiul din Irak, sau războiul din Liban și poate, din Iran, ca pe niște simple exerciții pentru restabilirea dominației marțiale a SUA. În schimb, liberalii

privesc aceste războaie ca pe niște simple hărțuiri într-o nouă confruntare globală: un Război Drept, comparabil cu războiul bunicilor lor împotriva fascismului și cu Războiul Rece al părinților lor împotriva comunismului internațional. Încă o dată, afirmă ei, lucrurile sînt limpezi. Lumea este divizată ideologic. Trebuie, din nou, ca pe vremuri, să luăm poziție față de chestiunea epocii noastre. Nostalgici față de certitudinile confortabile ale unor epoci mai simple, intelectualii liberali de astăzi și-au găsit, în sfîrșit, un scop: ei luptă împotriva „islamo-fascismului”.

Astfel, Paul Berman, publicist al revistelor „Dissent”, „New Yorker” și al altor gazete liberale și cunoscut comentator asupra afacerilor culturale americane, s-a reconvertit în expert în fascismul islamic (un cuvînt inventat anume) și a publicat o carte pe acest subiect (*Terror & Liberalism*, 2003), la timp pentru războiul din Irak. Peter Beinart, fost editor la „New Republic”, a urmat aceeași tendință cu cartea sa intitulată *The Good Fight: Why Liberals – and only Liberals – Can Win the War on Terror and Make America Great Again* (2006), unde schițează în detaliu asemănările dintre războiul împotriva terorii și începutul Războiului Rece. Nici unul dintre autori nu și-a manifestat pînă acum familiaritatea cu subiectul Orientul Mijlociu și, cu atât mai puțin, cu tradițiile wahhabită și sufită, asupra cărora se pronunță acum, cu atîta autoritate.

Dar, ca și Christopher Hitchens și alți foști maestri liberali de stînga, care sînt acum experți în „islamul fascist”, Beinart, Berman și alții ca ei sînt, într-adevăr, familiari și se simt mai confortabil dacă văd lumea divizată binar, în funcție de o graniță ideologică. Astfel divizată, lumea le este familiară de pe vremea părinților lor; în unele cazuri, ea le amintește și de vechiul lor troțkism de tinerețe, folositor atunci cînd caută un model și un tezaur pentru antagonismele lor istorice. Pentru a putea înțelege „lupta” contemporană (observați reciclarea lexicului leninist, cu conflicte, ciocniri, lupte și războaie), ea trebuie să propună un singur inamic universal, ale cărei idei pot fi studiate, teoretizate și combătute; iar noua confruntare trebuie să poată fi redusă, ca în secolul XX, la o juxtapunere familiară, care elimină orice complexitate și confuzie exotică: Democrație vs. Totalitarism, Libertate vs. Fascism, Noi vs. Ei.

Desigur, supporterii liberali ai lui Bush au fost dezamăgiți de acțiunile acestuia. Ziarele pe care le-am citat, ca și multe altele în afara lor, au publicat editoriale, criticînd politica lui Bush cu privire la arestări, folosirea torturii și, mai ales, pura stupiditate a războiului în Irak al președintelui.

Dar și aici, Războiul Rece ne oferă o analogie revelatoare. Așa cum admiratorii occidentali ai lui Stalin, aflînd de crimele sale de la Hrușciiov, l-au urît pe dictatorul sovietic nu pentru aceea, ci pentru discreditarea marxismului, la fel și susținătorii intelectuali ai războiului din Irak – printre care Michael Ignatieff, Leon Wieseltier, David Remnick și multe alte figuri proeminente din canonul liberal nord-american – și-au dirijat reproșurile nu asupra invaziei catastrofale propriu-zise, pe care au susținut-o cu toții, ci asupra realizării ei incompetente. Ei sînt supărați pe Bush pentru că strică numele bun al „războiului preventiv”.

În același sens, vocile de centru care cereau cel mai insistent sînge înaintea războiului din Irak – cititorii își amintesc de editorialistul revistei „New York Times”, Thomas Friedman, care cerea ca Franța să fie „scoasă de pe insulă” (adică din Consiliul pentru Securitate al ONU) pentru că insistă să se opună dorinței de război a Americii – sînt astăzi printre cele care își afirmă monopolul în materie de înțelegere a afacerilor externe. Același Friedman îi critică astăzi (16 august 2006) pe „activiștii anti-război, care nu se gîndesc deloc la conflictul mai mare în care sîntem scufundați”. Desigur, articolele prestigioase, convenționale și cîștigătoare de premii Pulitzer ale lui Friedman sînt mereu calculate cu grijă, ca să nu strînească rezistența politicianului mijlociu. Dar tocmai din acest motiv, ele sînt un ghid sigur al stării sufletești a intelectualului american de centru.

Friedman este secundat de Beinart, care recunoaște că „nu și-a dat seama” (!) cît de mult dăunează acțiunile americane „confruntării”, dar susține totuși că cine nu e pregătit să lupte împotriva „Jihadului global” nu este un adevărat apărător al valorilor liberale. În „Financial Times”, Jacob Weisberg îi acuză pe criticii democrației ai războiului din Irak că nu reușesc „să ia în serios cîtuși de puțin lupta globală împotriva fanatismului islamic”. Se pare că singurii oameni care pot să se pronunțe asupra acestei chestiuni sînt cei care au înțeles-o greșit la început. O astfel de neașumare a propriilor erori din trecut, și chiar glorificarea lor, amintește de remarcă ex-stalinistului francez Pierre Courtaud către Edgar Morin, un comunist disident, căruia evenimentele îi dăduseră dreptate: „Tu și ai tăi ați greșit că ați avut dreptate; dar noi am avut dreptate să greșim”.

E ironic că „generația Clinton” de intelectuali americani liberali se mîndrește cu limpezimea ei de minte și cu reușita ei de a da deoparte iluziile și miturile vechii stîngi. Și asta pentru că acești noi liberali „duri” reiau, în realitate, unele dintre cele mai nefaste

AUTORUL

Tony Judt (1948-2010) a fost profesor de studii europene la New York University și director al centrului de studii Remarque Institute din cadrul aceleiași universități. Dintre volumele sale, menționăm: *Socialism in Provence 1871-1914: A Study in the Origins of the Modern French Left* (2000), *Marxism and the French Left: Studies on Labour and Politics in France 1830-1982* (1990), *Past Imperfect: French Intellectuals, 1944-1956* (1992), *A Grand Illusion: An Essay on Europe* (1996), *Identity Politics in a Multilingual Age* (2004). A fost un colaborator constant al publicațiilor „New York Review of Books”, „Times Literary Supplement”, „New Republic”, „New York Times”, precum și al multor alte reviste din Europa și Statele Unite. La Editura Polirom au apărut: *Europa iluziilor* (2000), *Povara responsabilității. Blum, Camus, Aron și secolul XX francez* (2000), *România: la fundul grămezii* (2002) și *Epoca postbelică. O istorie a Europei de după 1945* (2008). Autor al multor studii consacrate spațiului central-european, între care „Redescoperirea Europei Centrale”, publicat în antologia *Europa Centrală. Nevroze, dileme, utopii* (Polirom, 1997).

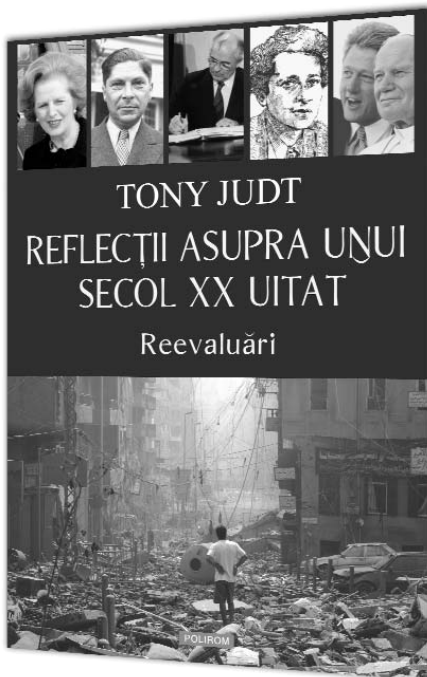
caracteristici ale vechii stîngi. Poate că ei au impresia că au migrat pe țărmlu opus, dar ei arată în continuare același amestec de credință dogmatică și provincialism cultural, ca să nu mai vorbim de entuziasmul lor exuberant față de transformările politice violente realizate pe seama altora, care i-a marcat pe înaintașii lor în drumurile lor dincolo și dincoace de baricada ideologică a Războiului Rece. Utilitatea unor astfel de personaje pentru regimurile ambițioase și radicale e poveste veche. „Tovarășii de drum“ intelectuali au fost identificați mai întîi de către Lenin însuși, care a inventat termenul ce îi descrie și astăzi cel mai bine. Războinicii din fotoliu ai liberalismului american sînt „idiotii utili“ ai Războiului împotriva Terorii.

Ca să fim sinceri, nu doar intelectuali americani sînt belicoși. Și în Europa, Adam Michnik, eroul rezistenței intelectuale poloneze față de comunism, a devenit un admirator declarat al jenantului islamofobe Oriana Falacci; Václav Havel s-a alăturat Comitetului pentru Pericole Prezente de la Washington (o organizație din timpul Războiului Rece, dedicată depistării comuniștilor, reciclată acum ca luptătoare împotriva „amenințării constituite de către mișcările radicalismului islamic global și terorismului fascist“); André Glucksmann a publicat la Paris eseuri agitate în „Le Figaro“, atacînd „Jihadul universal“, „setea de putere“ a Iranului și strategia „subversiunii verzi“ a radicalismului islamic. Toți trei au sprijinit cu entuziasm invazia Irakului.

În cazul Europei, această tendință este efectul secundar nefericit al revoluției intelectuale din anii '80, mai ales din Estul fost comunist, unde „drepturile omului“ au devenit fundamentul acțiunilor colective, dizlocînd din acest rol loialitățile politice convenționale. Câștigurile aduse de această transformare în retorica politicii opoziționiste au fost considerabile. Dar ele au avut și un preț. Datorită universalismului abstract al „drepturilor“, al eticii fără compromisuri susținute în fața regimurilor maligne, se poate ajunge prea ușor la traducerea oricărei opțiuni politice în termeni morali binari. În această lumină, războiul lui George Bush împotriva Terorii, a Răului și a Islamofascismului pare seducător și, în plus, familiar: străinii iluzionați confundă cu ușurință rigiditatea mioapă a președintelui cu propria lor rectitudine morală.

Dar aici, intelectualii liberali ai Americii devin cu repeziune o clasă subalternă, ale cărei opinii sînt determinate de votul lor și făcute să justifice un scop politic. E adevărat că aceasta nu este o situație nouă: cunoaștem cu toții intelectualii care nu vorbesc decît din perspectiva țării, clasei, religiei, „rasei“, „genului“ sau „orientării sexuale“ a lor și care își schimbă opiniile în funcție de ceea ce consideră ei a fi mai apropiat de interesele categoriei de care vor să aparțină. Dar trăsătura distinctivă a intelectualului liberal în trecut era tocmai străduința de a atinge universalitatea; nu negarea provincială sau interesată a identificărilor categoriale, ci efortul susținut de a transcende aceste identificări în

CARTEA

Tony Judt afirmă, prin această colecție de articole publicate pe parcursul a 12 ani, că am intrat într-o „epocă a uitării“ în care istoria e sacrificată prin victoria mitului asupra rațiunii și a negării realității asupra memoriei. Aria largă a subiectelor dezbătute are două dominante: prima e reprezentată de rolul ideilor și responsabilitatea intelectualilor (de la Camus la Kolakowski) – rolul esențial al acestora în prima parte a secolului și dispariția acestei specii în ultimele trei decade, iar a doua e reprezentată de rolul pe care îl joacă istoria recentă într-o epocă a uitării și dificultățile pe care le avem în a înțelege secolul trecut pentru a învăța din experiența acestuia. Volumul este, fără îndoială, cea mai cuprinzătoare, competentă și lizibilă istorie a secolului XX.

căutarea adevărului sau a interesului general.

Din acest motiv, e un spectacol deprimant să vezi cum unii dintre cei mai cunoscuți și mai vocali intelectuali „liberali“ din America de astăzi își exploatează credibilitatea profesională pentru a susține o cauză partizană. Jean Bethke Elshtain și Michael Walzer, doi oameni consacrați în canonul filosofic al țării (prima la University of Chicago Divinity School, celălalt la Princeton Institute), au publicat eseuri pompoase care doresc să demonstreze justetea războaielor necesare – prima în *Just War against Terror: The Burden of American Power in a Violent World* (2003), o justificare preemptivă a războiului din Irak; iar al doilea într-o nerușinată apărare a bombardamentului israelian asupra civililor libanezi („War Fair“, „The New Republic“, 31 iulie 2006). În America de astăzi, neoconservatorii creează măsuri politice brutale pe care liberalii se străduiesc să le împodobească etic. Nu mai există diferențe propriu-zise între ei.

Una dintre abdicările personale și etice cele mai deprimante ale intelectualilor liberali este eșecul lor de a gândi independent chestiunea Orientului Mijlociu. Nu toți susținătorii liberali ai războiului global împotriva islamofascismului, împotriva Terorii sau împotriva Jihadului global sînt suporteri neclintiți ai Likudului: de exemplu, Christopher Hitchens este critic față de Israel. Dar entuziasmul cu care atît de mulți maeștri de gîndire, comentatori și esești americani au lăsat garda jos în fața doctrinei Bush a războiului preventiv, nu au criticat deloc folosirea disproporționată a forței aeriene asupra țintelor civile, atît în Irak, cît și în Liban și au rămas tăcuți în fața entuziasmului Condoleezzei Rice pentru sîngeroasa „naștere dureroasă a unui nou Orient Mijlociu“ devine explicabil dacă ne amintim de sprijinul lor față de Israel: o țară care, de 50 de ani încoace, și-a construit strategia națională pe baza războaielor preventive, a replicilor disproporționate

și a eforturilor de a retrasa harta întregului Orient Mijlociu.

Încă de la apariția lui, statul Israel a dus o serie de războaie din proprie inițiativă (singura excepție a fost Războiul de Yom Kippur, din 1973). Desigur, acestea au fost prezentate lumii întregi ca războaie necesare sau de autoapărare; dar oamenii de stat și generalii Israelului nu au avut niciodată astfel de iluzii. E îndoielnic dacă aceste procedee i-au făcut Israelului prea mult bine (pentru o analiză recentă și limpede a strategiei acestei țări de a se folosi de războaie pentru a retrasa harta regiunii și despre eșecul ei, vezi *Scars of War, Wounds of Peace: The Israeli-Arab Tragedy* [2006] de Shlomo Ben-Ami, istoric și fost ministru de Externe al Israelului). Dar marea ciudățenie este ideea că o superputere se poate comporta într-un mod asemănător, răspunzînd la amenințări teroriste sau la incursiuni de guerilă prin nimicirea unei alte țări, în simplul scop de a-și păstra credibilitatea în scădere. Una este ca SUA să susțină necondiționat comportamentul Israelului (deși nu e în folosul niciuneia dintre țări). Dar e pur și simplu bizar ca SUA să imite Israelul, să importe maniera acestei țări mici de a răspunde într-un mod autodestructiv și nemoderat oricărui act de ostilitate sau opoziție, făcînd din ea lătmotivul politicii externe americane.

Politica lui George W. Bush în Orientul Mijlociu s-a apropiat atît de mult de modelul său israelian, încît nu se mai vede lumina printre ele. Această întorsătură suprarrealistă de evenimente poate explica tăcerea și confuzia gîndirii liberalilor americani asupra acestui subiect. Prin tradiție, liberalii n-au agreat „războaiele din proprie inițiativă“ atunci cînd acestea au fost propuse sau lansate de către propriul guvern. În gîndirea liberalilor (și nu doar în a lor) războiul este o ultimă soluție, nu o primă opțiune. Însă acum, Statele Unite au o politică externă în stil israelian, așa că intelectualii liberali ai Americii o sprijină în număr mare.

Radio România Cultural

Espresso

Cu Daniela Ivanov și Radu Croitoru
De luni până vineri, de la ora 7.15
La Radio România Cultural
și pe www.radioromaniacultural.ro și www.radiocultura.ro

Dejun în stil englezesc?
Acompaniat de muzică.
WIGMORE HALL

Radio România Muzical
reia seria

Lunchtime concerts

În direct
de la Wigmore Hall din Londra

În fiecare luni, de la ora 15

Din 13 septembrie

Radio România Muzical
se aude în FM (97,6 și 104,8)
live online
www.romania-muzical.ro

VLADIMIR BEȘLEAGĂ:

„Totdeauna am avut un fel în acest timp în care mi-a f

Numele lui Vladimir Beșleagă este prea puțin cunoscut în România. A scris toată viața în grafie latină, chiar și atunci când obligatorie era grafia chirilică, dar cărțile sale nu au apărut niciodată aici. După ce publicarea romanului *Zbor frânt*, în 1966, îl impune ca pe unul dintre cei mai buni prozatori de pe teritoriul Basarabiei, următorul roman, *Noaptea a treia*, nu va putea apărea decât în liberalizarea de sub

Gorbaciov, în 1988, cu titlul *Viața și moartea nefericitului Filimon sau anevoioasa cale a cunoașterii de sine*. Vladimir Beșleagă are acum 79 de ani. După ce a încercat și viața politică la începutul anilor '90, după ce a ajuns membru în Comisia pentru Studierea și Aprecierea Regimului Totalitar în Basarabia, Vladimir Beșleagă privește ușor nostalgic în urmă, recunoscând că „timpul i-a fost vitreg”.

Brejnev era general, generalii au pus la cale detronarea lui Hrușciov. Deși și el, în primii ani, a fost mai liberal, apoi a început să strângă șurubul. De la el au pornit lupta cu intelectualitatea și cu libertatea de creație, campania de închidere a mănăstirilor și a bisericilor, iar asta se întâmpla în '59, iar el a fost detronat abia în '64. Totuși, o perioadă a fost o destindere, o liberalizare. Perioada de după a fost teribil de grea, brejnevismul. La centru, se afla, în capul piramidei, Brejnev, care venise să schimbe totul radical și să reinstaureze dictatura, stalinismul. Începând din '70, poate ceva mai devreme, '69-'68, și pînă la moartea lui Brejnev a fost cea mai neagră perioadă, atunci a funcționat cenzura cea mai drastică. Deși se vorbea că nu există cenzură, dar asta era fațada. În '69-'70, eu am scris a doua mea carte. Când am simțit că gata, s-a terminat cu libertatea și cu creația autentică, am scris *Noaptea a treia*. A fost citită și discutată de mai mulți colegi, au fost entuziasmați, dar când a venit vorba să fie publicată, a încăput pe mîna unor cenzori, au distrus-o complet, a fost nevoie să treacă 18 ani ca ea să apară. Asta se întâmpla în '88, în plină restructurare, plină liberalizare a lui Gorbaciov. Destinul ei era să apară atunci, să fie în actualitate, să aibă rezonanță și cititori. Așa, a fost citită de vreo opt-zece colegi și atât. Ce se făcea în perioada cenzurii? Era așa un mecanism diabolic că orice carte, orice manuscris înainte de a fi publicat se discuta la secția respectivă a Uniunii Scriitorilor. Înainte de a fi editat sub formă de carte, trebuia să apară într-o publicație periodică, dar publicație periodică era una singură, revista „Nistrul” a Uniunii Scriitorilor. După asta, cartea era prezentată la editură; aici un alt colegiu, alcătuit din toți cenzorii aia secreți. După ce mergea la editură, calvarul continua. Dacă se găsea un redactor bun, cartea apărea. Chipurile, acum ar fi trebuit să meargă spre vânzare, în librării. Da' de unde?! Nu se termina cenzura. După apariția cărții, se organiza un fel de control. La comitetul pentru presă, erau angajați recenzenti. Se socotea în așa fel încît să scrie o recenzie cineva care era în relații proaste cu autorul. Dacă cineva semnala ceva în neregulă cu acea carte, ea imediat era scoasă din circulație. Așa s-a întîmplat cu cartea unui autor pe care-l cheamă Petru Cărare, el încă mai trăiește, de la 20 de ani a tot bătut în sistemul ăsta, are niște cărți fenomenale, cartea lui se numea *Săgeți*. În '72 au permis ca această carte să apară, au retras-o în două zile.

Interviu realizat de Elena Vlădăreanu

O mare parte din cariera dumneavoastră s-a desfășurat sub dictatură. Cum faceți să opuneți rezistență inevitabilului sentiment de irosire?

La drept vorbind, totdeauna am avut un fel de regret că m-am născut în acest timp în care mi-a fost dat să mă nasc. Încă din adolescență visam alte orizonturi, alte medii, alți profesori, dar nu am avut parte de ele. Abia târziu, când s-au deschis frontierele și am văzut că tineretul nostru poate să meargă la studii nu doar în România, ci în Europa, în America, mi-am zis: „Ce fericire, mă bucur enorm pentru ei”. Dar, ce să-i faci? Am trecut prin al Doilea

Război Mondial, am apucat să fac trei clase primare la sovietici – pe atunci, zona în care sînt eu născut făcea parte din Ucraina, eu sînt transnistrean. Deci am făcut trei clase înainte de război acolo, la școala din satul meu natal, apoi din '41 pînă în '44, am făcut clasa a patra primară românească, aveam școala românească de-acuma sub administrația civilă română. Programele erau de-acuma românești. Am făcut clasa a patra primară și două clase de liceu. Bun, liceu de război, improvizat, cum era, dar era liceu... Avem manuale, cărți, biblioteci. P-ormă or venit iar rușii și ne-au dat cu doi ani înapoi, am pierdut două clase. Așa încît în loc să termin școala la 17 ani, am terminat-o la 19, cînd deja eram bun de însurat, gata să am familie. Cum vă spuneam, timpul irosit e o mare durere. Întotdeauna m-am întrebat:

„De ce, Doamne, a fost așa să fie?”. Lucruri, cărți, adevăruri pe care eu trebuia să le cunosc la 12, la 14, la 16 ani le-am cunoscut abia târziu, la 26, la 28 de ani, foarte târziu. Am pierdut decenii. Ca o concluzie: mă consider unul dintre cei întârziți. M-am maturizat, nu din punct de vedere fizic, dar ca om de cultură, m-am maturizat târziu și m-am format încet-încet. Și nu atît prin educație, cît prin propriile mele descoperiri, prin propriile mele eforturi. Eu zic că, pe de o parte, e trist că sînt un întârziat. Pe de altă parte însă, consider un avantaj că le-am cunoscut eu, pe toate, prin propriul meu efort. Abia pe urmă le-am găsit confirmate în lecturi, în conversații cu alții. Timpul mi-a fost vitreg, dar Dumnezeu a vrut să am o viață oarecum mai lungă, pentru că am avut colegi care demult „s-au călătorit” și care nu au mai apucat să vadă deschiderea de după ce s-a dărîmat imperiul.

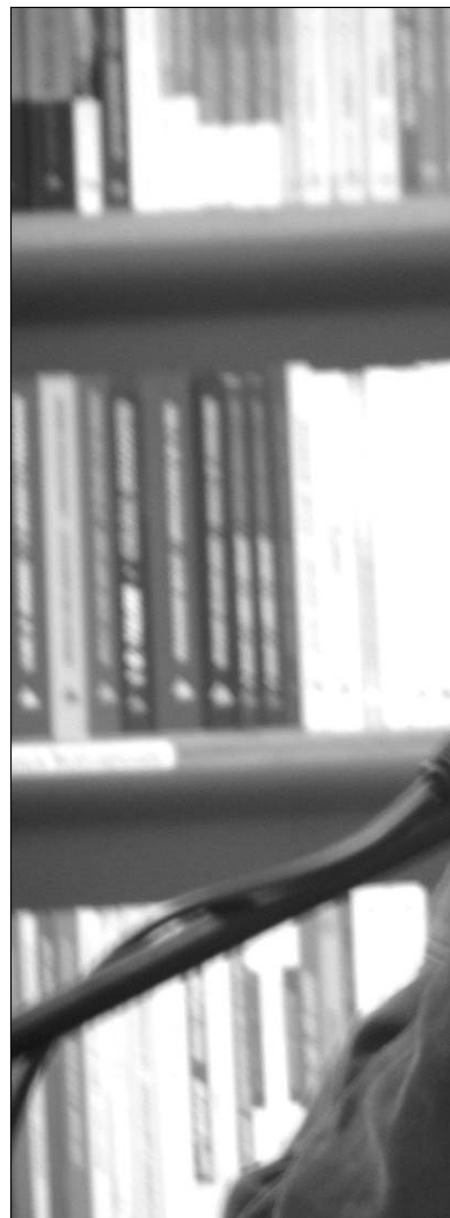
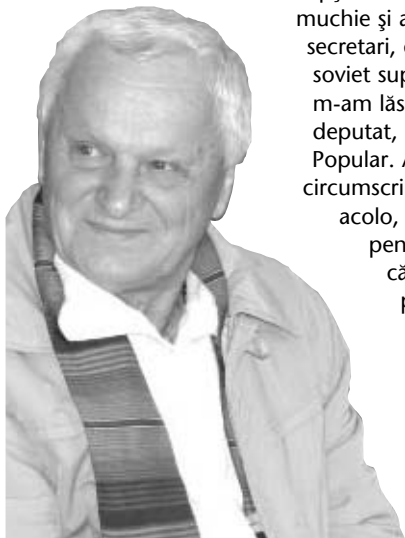
Ce a fost mai rău decît cenzura pentru scriitorii de aici, din Basarabia?

Cenzura a funcționat în decade. După război, a fost o cenzură foarte drastică, ceea ce a dat naștere la o literatură proletcultistă, primitivă, agramată, mincinoasă, schematică, plictisitoare, respingătoare. A venit perioada de după moartea tiranului Stalin cînd s-au scos la lumină toată făptura lui și toate faptele lui criminale și cu ocazia aceasta s-a produs o destindere, care a durat vreo 6-7-8 ani. Atunci s-a produs o explozie de talente, de libertate, a înflorit ceea ce pînă atunci fusese ținut sub obroc. După care iar a venit o perioadă, așa-zisa restaurație, și iar a pornit cenzura. Eu am avut norocul și am profitat de acel moment de destindere și am publicat acea carte de care știi și care a reușit să reziste timpului (Vladimir Beșleagă se referă aici probabil la *Zbor frânt*, carte publicată în 1966 – n.r.). După care am mai scris una, de-acum fusese dat jos Hrușciov și venise la putere Brejnev, iar asta a însemnat restaurarea regimului opresiv totalitar.

„CU SISTEMUL N-AI SĂ LUPTI!”

La începutul anilor '90 ați făcut politică. Ați mai repeta această experiență astăzi cînd Republica Moldova pare a intra într-o zodie mai bună?

Vreau să vă spun că întotdeauna m-am ferit de funcții. Prima oară cînd m-am ars a fost cînd mi-am dat acordul să devin secretar la Uniunea Scriitorilor. Cu sistemul n-ai să lupți! Poți doar individual să lupți. Bietul de mine, am stat cinci ani bătutu pe muchie și am făcut secretariat. Mai erau doi secretari, erau deputați, umblau pe la ședințe de soviet suprem, eu făceam cancelarie. A doua oară m-am lăsat convins de Gheorghe Ghimpu să devin deputat, el era unul dintre liderii Frontului Popular. Am stat jumătate de an într-o circumscripție pe malul Prutului și am văzut ce era acolo, ce mîncărime era în Parlament, ce lupte pentru interese, cum spuneau pe de o parte că ei luptă pentru țară, pentru popor, iar pe de altă parte nu luptau decît pentru interesele lor personale. Mi-am dat seama ce e cu clasa asta politică și m-am scîrbit. Așa că, pentru viitor, nici nu-mi doresc, nici n-aș vrea. Dar fac și eu politică. Sînt în permanență invitat la emisiuni de radio și la televiziunile astea ale noastre, ore întregi de discuții. Și asta e tot politică.

Au existat forme de samizdat aici, pe teritoriul Basarabiei?

Nu. În Rusia, da, aici nu. În Rusia, au existat și mijloace de a trimite manuscrise în Occident. Noi am fost complet izolați. În schimb, cartea asta, a lui Petru Cărare, a circulat în manuscris, a fost un fenomen. Cînd s-a produs deschiderea, se vorbea despre literatură de sertar. Cînd colo nu s-au găsit decît cîteva cărți de „literatură de sertar”, printre care și cartea asta a mea, *Noaptea a treia*. Dar samizdat nu a existat.

Grafia – chirilică?

Întotdeauna a fost chirilică, dar întotdeauna au fost scriitori care au scris cu caractere românești. Cartea asta, *Noaptea a treia*, a fost scrisă în 13 caiete a cîte 40 de foi. Eu le-am păstrat și acum

„De regret că m-am născut fost dat să mă nasc”

» „Cenzura a funcționat în decade. După război, a fost o cenzură foarte drastică, ceea ce a dat naștere la o literatură proletcultistă, primitivă, agramată, mincinoasă, schematică, plictisitoare, respingătoare. A venit perioada de după moartea tiranului Stalin când s-au scos la lumină toată făptura lui și toate faptele lui criminale și cu ocazia aceasta s-a produs o destindere, care a durat vreo 6-7-8 ani.”

biroului politic la Moscova. Voronin. Ministru de Interne, membru al Guvernului. Ei nu au fost nici interesați să se știe. Dar nu numai ei. Majoritatea celor din Parlament făceau parte din fosta nomenclatură. Hai să vedem în Polonia. Cine a venit în fruntea statului polonez? A venit Lech Walesa, un disident, un luptător. În Cehia: Vlaslav Havel. Și noi am avut asemenea oameni. Fratele acestui Mihai Ghimpu, care acum este președinte interimar, Gheorghe Ghimpu, a făcut șase ani de pușcărie. Împreună cu alți câțiva, el a fondat un front al rezistenței naționale (Frontul Național-Patriotic din Basarabia și Nordul Bucovinei, înființat în 1972). Au încercat să mediatizeze situația din Moldova, au încercat să ajungă la Europa Liberă, au fost depistați, trădați. Le-a fost organizat un proces, iar el a încasat șase ani de pușcărie. A rezistat și s-a întors. A fost printre fondatorii Frontului Popular, abia a ajuns deputat, apoi a fost marginalizat. O mică parte din deputați îl propuneau pentru funcții înalte, dar cei mai mulți... Dacă în primul parlament au fost președinți de colhozuri, directori de întreprinderi... Proportia era de unu la trei. O parte era pentru reforme și democratizare, iar două părți pentru menținerea sistemului. Simbolic, au acceptat pentru început o serie de modificări, chiar și „Deșteaptă-te, române!”. Trei ani a fost imnul nostru, l-au acceptat. În concluzie, la guvernare a rămas fosta, vechea nomenclatură. De altfel, și în România s-a întâmplat la fel. Abia Constantinescu a încercat, sărmanul, să facă ceva. Dar el a recunoscut: sistemul m-a învins. Așa și aici: sistemul a învins. Altfel, s-au scris multe, mai ales cei care au avut de suferit în Gulag au scris. Și Dumitru Crudu, în publicația lui „Stare de urgență”, a avut o serie întreagă de materiale unde a fost dezbătută pe larg problema și au fost scoase la iveală o serie de elemente interesante. Așa că nu rămîne tabu tema ca atare, dar arhivele nu sînt deschise. Ei spun că nu există. Eu cred că ele există pe undeva.

dosarelor, așa cum se întîmplă în România, adică ies la iveală anumite informații, dar oricum, nu suficiente?

În România totuși, au fost transmise dosarele comisiei. Aici nu s-a transmis nimic, dosarele continuă să stea sub lațate. Ca să înțelegi care e situația: la începutul anilor '90, a fost adoptată o lege pentru deschiderea arhivelor. După câțiva ani, când au venit agraro-comuniștii la putere, ei au modificat legea. Când au venit neocomuniștii lui Voronin, iar au modificat legea. Când au venit acum cei din Alianța pentru Integrare Europeană și au vrut să pătrundă pînă acolo, li s-a spus: „Noi vă permitem, legea nu ne permite, schimbați legea!”. Dar așa cum e acum, legea nu poate să treacă, nu merge. Lucinschi, care a fost al doilea președinte, a fost întreat de ce nu se deschid arhivele. „A, dacă se deschid, rămînem fără intelectualitate”, a răspuns, în sensul că acolo sînt toți compromiși.

Și avea dreptate?

Nu! Pe de altă parte, vreau să spun altceva. Într-un eseu al lui Adam Michnik din „Lettre internationale” el ia în dezbateră ce au făcut guvernării de pe timpul lui, referindu-se la Lech Kacinski. Kacinski, Dumnezeu să-l ierte, ar fi dat directivă unor cercetători, arhiviști să dezgroape povestea lui Lech Walesa, să caute ce a făcut el în '81, cum de a organizat acea masă rotundă. Și aceia au găsit ceva. Ceva au găsit. Că ar fi promis ceva, că ar fi făcut niște concesii... Și Michnik spune: eu, care am făcut pușcărie, care am trecut prin atîtea interogatorii, eu știu. Un dosar redactat de securiști nu este adevărul absolut. Ei fac ceea ce vor. Ei spun ceea ce le convine lor. Tu spui una, dar nu poți fi sigur că ei au consemnat ceea ce ai spus tu. Deci nu poți să crezi dosarului și inscripțiilor lui. Dacă începi să te bazezi pe ele și să te crezi în ele, dosarele te pot duce să-l execuți pe omul respectiv.

Varianta audio a acestui interviu a fost difuzată la Radio România Cultural, în cadrul unui dosar intitulat „Contemporan. Chișinău”.

câțiva ani le-am donat Muzeului Literaturii Române din Iași pentru că nu am siguranța că la muzeul nostru nu se produce vreodată vreo inundație și nu dispar. Am zis: „Hai să le las să fie acolo”. Au fost autori care au făcut școli, facultăți în perioada interbelică și care au scris tot timpul în caractere latine. Doar cînd au prezentat manuscrisul la editare, atunci l-au trecut în chirilică.

Textul dumneavoastră, Morții cei vii și viii cei morți, este unul dintre puținele care abordează tema relației dintre intelectuali și KGB. De ce continuă să fie tabu o astfel de temă?

Textul ăsta al meu a fost gândit și suferit foarte, foarte mulți ani. Totdeauna am avut senzația că anumite morți au fost puse la cale. Dar piesa mea nu este o judecată, nu este un proces, ci un

mare semn de întrebare. A fost un șir întreg de morți tragice, neelucidate nici pînă astăzi, așa cum a fost și moartea lui Ion și a Doinei Aldea Teodorovici sau a lui Gheorghe Ghimpu. Cea mai vizibilă a fost lichidarea lui Nicolae Costin, fostul primar al capitalei. Pe timpul lui au fost scoase toate însemnele sovietice din oraș. El a fost iradiat. I-au pus o fiolă cu substanță radioactivă în mășină, se spune că și în birou, și el în câteva luni a fost gata. Această piesă pune niște probleme foarte acute. M-ați întrebat dacă relațiile intelectualilor cu KGB rămîn tabu. Rămîn tabu pentru că la noi nu a existat deschiderea arhivelor. Eu acum sînt în comisia pentru studierea și aprecierea regimului comunist. Avînd dreptul de a studia arhivele, m-am interesat în primul rînd scriitorii. Cum s-au manifestat ei, pentru ce au fost ei arestați, deportați, executați cei de

dinainte de război. Pentru că în Republica Autonomă au fost executați cel puțin 20 de intelectuali, printre ei cei mai mulți scriitori. Am găsit numai cîteva dosare, celelalte... Nu sînt, spun ei, le-au luat și le-au dus la Tiraspol sau la Moscova și aici nu s-a mai păstrat nimic. Unul dintre responsabili chiar a venit și ne-a arătat rafturile goale: „Iată, aici au fost”. Nu cu mult timp în urmă, am fost la București și am vizitat centrul ăsta, CNSAS, dar nu arhivele, unde am înțeles că sînt 22-28 de kilometri de dosare, ci am fost unde se lucrează. Păi, este în regulă, poți să vezi, nu s-a distrus ca aici. Asta pe de o parte. Pe de altă parte, după căderea comunismului noi am avut la conducere numai foști nomenclaturiști. Uită-te numai la președinții de republică. Păi, cine a fost președinte? Snegur. Secretar al Comitetului Central. Lucinschi. Secretar și membru al

Spuneți că faceți parte din această comisie care analizează regimul comunist. Există și aici pericolul manipulării

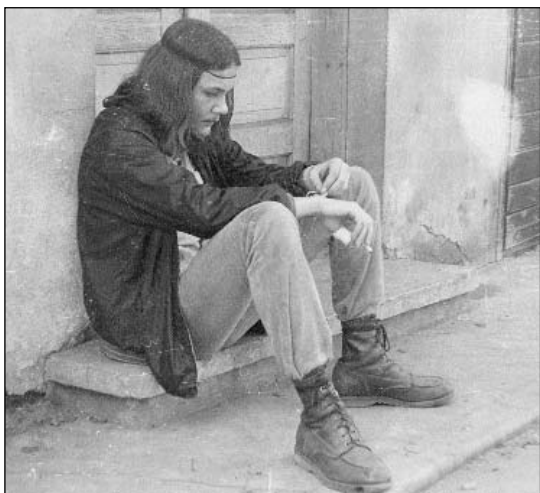
SECRETUL ADRIANEI

Adriana BABEȚI

Nicu Vladimir, lucrătorul ostenit

A început din întâmplare, ca o simplă treabă de redacție, pe la mijlocul lui august, într-o joi, în Piața Libertății din Timișoara, și s-a încheiat ca mică aventură reportericească în după-amiaza de 11 septembrie, la Muzeul satului bănățean din Pădurea Verde, în toiu festivalului Plai. Aflam de la Dan Petre atunci, în august, împreună cu Mircea Mihăieș, despre cartea unui artist din generația noastră, dispărut în 1995 și azi aproape uitat. Pictor, grafician, poet, compozitor, cântăreț folk, prezentă superbă a boemei artistice bucureștene din anii '70, Nicu Vladimir era un fel de albatros stingher pe-o punte. Sau, așa cum îl descriu acum prietenii, un inger. Iar pentru noi, cei din provincie, o legendă vie. Cartea cu versurile și desenele lui urma să apară la începutul lui septembrie, iar lansarea să aibă loc la Plai. MM a avut ideea să-i dedicăm lui Vladimir două pagini în „Orizont”. Iar când Dan ne-a adus volumul, am știut sigur că din două, paginile de revistă se vor face patru sau și mai multe. *Lucrătorul ostenit* a apărut la Editura Blumenthal, însoțit de un CD, într-o variantă „îngrijită” de Daniel Silvian Petre și Emil Kindlein, cu sprijinul și îndrumarea doamnei Anda Niculina Pittiș”.

Știu că minunatul festival Plai făcut 100% cu voluntari ar merita numai el câteva pagini. Mai știu că ediția de acum n-a fost cu nimic mai prejos decât cele patru de dinainte și că măcar invitații de onoare ar trebui pomeniți: percuționistul indian Trilok Gurtu, interpretul la oud, armeanul Ara Dinkjian, jazzistul austriac Christoph Pepe Auer, DJ Vasile și, culme absolută, Misia, care ne-a smuls inimile din piepturi cu fado-urile ei.

Dar pentru mine momentul magic a venit în 11 sept. după ora șase, în timp ce seara se lăsa peste zecile de corturi ale fundațiilor și peste tinerii ce mișunau pe alei și când la Centrul cultural *Gong* a început lansarea *Lucrătorului...* „Sîntem mîndri că la 20 de ani de la revoluție am reușit să-l readucem pe Nicu Vladimir printre noi”, a zis Dan Petre și a început să cînte împreună cu Emil Kindlein unul dintre cîntecele lui Vladimir. Apoi Emil, care – la cei nu mult peste 30 de ani ai lui, cu doi copii mărișori – se crede deja bătrîn, a adăugat: „Nu știu ce se întîmplă, fiindcă de la o vreme nu ne mai înțelegem părinți și copii, de parcă am fi în lumi diferite; cînd deodată vine omul ăsta cu muzica lui ca să ne adune pe toți la un loc”. Și a început să cînte împreună cu Dan altă piesă a lui Vladimir.

Înainte și după lansare MM i-a luat un interviu doamnei Anda Pittiș, care a fost soția lui Vladimir pînă cînd acesta s-a stins, iar apoi a devenit soția lui Florian. În timp ce ei vorbeau, eu o priveam și ascultam ca sub anestezie pe Anda, atît de modestă, delicată și discretă, abia apucînd să-mi notez cîte ceva în carnet, de parcă aș fi fost o ziaristă începătoare. Stăteam deci ca în transă și vedeam cum prinde contur lumea underground din Bucureștii anilor '70, cu tineri studenți mustind de talent, cu o dorință năprasnică de libertate, sfidînd chingile oficiale cu pletele și blugii lor, cu ghitarele și versurile lor. O lume pe care am cunoscut-o, din care am făcut și n-am făcut parte, dar după care uneori încă mai tînjesc. Iar în timp ce în fundal se auzea Bob Dylan cu „Ține minte, sfîrșitul nu-i aici”, așa cum l-a tradus Moțu Pittiș, ne-am văzut și pe noi ca prin ceață, acum 35-40 de ani,

hipioți mai soft de pe Bega și Mureș, MM, împlătoșat în blugi, cu pletele pînă la umeri și mustață de mușchetar, eu, în rochii indiene, cu părul pînă la brîu și brățări la glezne. Și-apoi s-a auzit din nou Vladimir cîntînd „aer eram văzduh eram de-acum”, pe cînd afară se înnora sau poate doar se lăsa noaptea.

O. Nimigean: Atletul renunțării

Rădăcina de bucsau de O. Nimigean este o carte de o mare bogăție și complexitate, imposibil de epuizat în spațiul unei cronici. Facila tentație de a povesti „ce se întîmplă” sărăcește romanul acesta orchestrat, în miezul său intim, sub forma unui dialog neîncetat cu sine însuși. Cel puțin două voci se concurează mereu în carte, legate strîns una de alta: una rătăcind prin unghere teologice, alta dezlănțuită pamfletar, una căutînd pitorescul și liniștea casnică, alta războindu-se cu demonii sociali și politici. Aceste două voci dau formula unui roman unic, polifonic aproape ca Dostoievski al lui Bahtin și tăios de inteligent.

Doris Mironescu

Totul începe de la titlu, excelentă cheie călăuzitoare a romanului, simbolică pînă și prin ermetismul său care dă atîtea bătăi de cap cititorilor. „Rădăcina de bucsau” este o parolă biblică, greu de recunoscut, dat fiind că autorul o extrage dintr-o traducere necanonică, din punctul de vedere al B.O.R., a Bibliei. E semnificativ gestul de a selecta o imagine metaforică opacă drept titlu al acestui roman (ale cărui capitole au, de altfel, titluri ininteligibile la prima vedere: „Gisant”, „Hifrofo”, „Wa Za Banga” etc.). Cititorul este astfel îndemnat să pună mîna pe un dicționar, însă, mai important, este avertizat că textul din fața sa nu caută să-i fleteze sensibilitățile: autorul nu are mare încredere în perspicacitatea cititorilor, căutînd să-i selecteze încă de la titlu (mai sînt cîteva probe de foc în primele capitole ale cărții). Romanul își anunță încă de pe copertă suspiciunea față de cititorul său. Gest de orgoliu al unui autor hipercultivat, țepos cu nechemată, conștient că scrierea sa are o miză prea mare ca să-și mai permită politeți de complezență. Dar și semnal al unei poetici (slavă Domnului, iată un autor la care se mai poate vorbi de poetică!) și chiar etici caracterizate prin negație, prin abținere, prin suspiciune.

Suspiciune față de cine? Firește, nu față de cititorul generic, pe care cartea

nu-l respinge decît simbolic – ea este totuși scrisă în română, cu ajutorul unui lexic care, deși extrem de bogat, se învîrte în jurul vocabularului fundamental. Neîncrederea se îndreaptă către sine însuși, către limbaj și chiar către realitate, de unde și turnura teologică a unora dintre cele mai interesante pagini ale cărții de față. *Rădăcina de bucsau* relatează o experiență a depozedării totale, ca în Cartea lui Iov, folosindu-se pentru aceasta de suportul simbolic al legendei biblice. Dar romanul cuprinde și aventura unui limbaj care-și chestionează premisele pînă la rădăcină, încercînd să se dezbrace de păcate și poncife, să se limpezească și să se purifice. Refuzul, palindodia, suspiciunea devin metodă și principiu ale unei cărți de o coerență semantică cristalină.

Un roman de idei cu o curgere de-a dreptul polițistă

Metoda operează mai întîi înăuntrul romanului, la nivelul structurii psihologice a personajului. Eroul cărții, Liviu, este un „refuznik” al societății românești din epoca lui Pleșiță și Becali, un „neadaptat” social, care preferă să îl citească pe Virgil și Filocalia decît să facă sluj pentru o catedră. Însă abținerea sa de a participa la treburile cetății din postura de om ajuns are și un alt sens, care nu

mai poate fi tradus sub forma incapacității adaptative: Liviu face în fiecare miercuri o „pauză digestivă”, așîndu-și astfel, prin gestul său cam ridicol și inexplicabil în lipsa unei mari devoțiuni mistice, diferența față de ceilalți. Postînd, abținîndu-se de la mîncare, el refuză lumea celorlalți, așa cum pustnicii acceptau să devină „nebuni întru Domnul” sau călugării se socoteau morți pentru lumea aceasta.

Lucrurile devin mai clare atunci cînd observăm identitatea lui Liviu: el este scriitor (iar nu un „intelectual ratat”, cum pot gîndi cititorii prea bine înșurubați socialmente), autor de texte literare, ba chiar poet, dacă o notiță pasageră de la pagina 249 spune adevărul. Este un pătimaș al gîndului și al frazei, pe care le vînează și noaptea, trezindu-se ca să noteze în carnetul „Moleskine” impresia sau obsesia clipei. Nu un îndrăgostit de propria abilitate de a fraza frumos – dovadă asprimea cu care se autoponegrește adesea cînd se prinde singur în capcana calofiliei. Liviu are o concepție severă și fanatică despre literatură: aceea că scrisul mîntuie, dezleagă, oferă accesul către un misterios „dincolo”, presimțit în cîteva locuri ca iminent: „Mă încercă impresia acută că sînt pe punctul de a înțelege un fapt de o importanță capitală, care mă va reda altfel mie însumi. [...] Mă furnică vîrfurile degetelor, ca și cum aș mai avea puțin,

SEMNAL

Andrei Codrescu, *Contesa sîngeroasă*, traducere din limba engleză de Ioana Avădani, colecția „Biblioteca Polirom. Proză XXI”, Editura Polirom, 480 de pagini, 33.95 lei

La baza romanului *Contesa sîngeroasă* (1995) stă povestea terifiantă a contesei Elisabeta Báthory. Legenda spune că a ucis șase sute cincizeci de fecioare și s-a îmbăiat în sîngele lor, dorind cu orice chip să-și reîntînească astfel propriul trup. De asemenea, credințele populare susțin că în nopțile friguroase stelele coboară pe pămînt și se împreunează cu lupii. Sau vorbesc despre instrumente de tortură neobișnuite care ațîță imaginația. O mulțime de asemenea scene, creionate într-un stil atît de verosimil încît îți dau fiori pe șira spinării, aduc laolaltă tabloul Ungariei din secolul XVI și pe acela al Ungariei de astăzi. Scene de o extravagantă încîntătoare și în același timp de o cruzime inumană, debateri pe marginea creștinismului lui Martin Luther și a idealurilor postcomuniste se împletesc în acest roman care fascinează și înspăimîntă în egală măsură.

„*Contesa sîngeroasă* este o splendidă și foarte exactă reprezentare a două epoci istorice, aparținîndu-i unui autor bine documentat. O lectură captivantă!” (William S. Burroughs)

„Andrei Codrescu ne oferă un roman gotic în care sexualitatea se împletește cu violența, o poveste care delectează și înspăimîntă în egală măsură.” („Library Journal”)

cîtiva microni, pînă la atingerea realității invizibile și a adevărului însuși”. Cu o astfel de gândire, cuvîntul așternut pe hîrtie are o greutate uriașă, de aceea trebuie cercetat îndelung în minte înainte să fie scris. Pagina de lucru este una chinuită, acoperită de ștersături, și la fel e și gîndul, ezitant, afirmînd și negîndu-se consecutiv.

Însă nădejdea unei iluminări intense și totale, exprimată în pasaje precum cel de mai sus, nu are cum să fie vreodată satisfăcută. Totul e împotrivă, de la jungliul dintre coaste cu care se luptă Liviu și pînă la manelele din crîșma de la gară. Realitatea este mult mai opacă decît viziunile sale translucide. De unde cinismul privirii care zgîndăre rînille, cruzimea descrierilor, reținerea frazelor scurte, nervoase, concentrate împotriva unui eventual atac. Iar atacurile nu întîrzie, ivindu-se chiar în intimitate, așa cum în Pateric demonii apăreau noaptea, în chilie. Scriitorul este atacat în chiar nucleul scriiturii sale de agenții răului, travestiți sub forma frazei bombastice, a pseudo-emoției, a clișeului intelectual. În astfel de momente, Liviu se ceartă, iar în rîndurile sale apare un glas rău, care vrea să-l aducă la ordine: „Existența mea nu e ceea ce se cheamă o «existență tragică». Nu în primul rînd. (Dar într-al cîtelea? – Într-al paispelea! Mulțumit? – Nu!) Pînă la angoasa decisivă, a marelui cutremur, existența mea («Existența mea!»... «Existența mea!»)...”. Suspiciunea se îndreaptă deci, în mod predilect, asupra sinelui, vinovat la fiecare pas de tentația de a ceda, de a pactiza cu inamicul, de a cădea în capcana locului comun, a gîndirii cu creierul altuia.

Acest amplu dialog interior face din *Rădăcina de bucsau* un roman de idei cu o curgere de-a dreptul polițistă. Integritatea literară și morală a lui Liviu se joacă la fiecare pagină, pusă în primejdie de mereu alte pericole. Fiecare gest din afară semnifică ceva, fiecare individ e o hieroglifă ce trebuie interpretată. În cruntările unei doctorițe sau ale unui portar de spital, căinările unei tațe din sat, ca și văicările mamei îl obligă la analiză. Dar acesta este regimul cotidian al unui intelectual ultrasensibil,

de fibră camiliană. Ce anume îl deosebește pe Liviu de Ștefan Gheorghidiu? Probabil aventura, nesemnificativă la scară macro, colosală în răsfrîngerile sale interioare, pe care acesta o traversează în roman.

Liviu este, încă de la prima pagină a cărții, un atlet al renunțării, un ascet-campion pe care seria de renunțări practicate pînă atunci, de la postul de miercură pînă la refuzul unei poziții sociale, l-au antrenat în a se detașa de lucruri și de oameni. Evenimentele prin care trece îl învață însă, în sfîrșit, ce înseamnă a pierde ceva cu adevărat. Mai întîi, el pierde dragostea soției sale, de care s-a îndepărtat pe nesimțite, într-un proces ce îi pare acum ireversibil. Înstrăinarea Zeldei îl atacă în intimitatea cea mai profundă, acolo unde îndrăgostii sînt una, în rana de pe care bandajul camilpetrescian nu se mai poate smulge fără durere. În al doilea rînd, mama bătrîna a lui Liviu, Hareta, se îmbolnăvește, trebuie internată și asistată în tot felul, nu în ultimul rînd trecînd peste jena firească a celor doi. Liviu e împins astfel să constate concretețea morții posibile a cuiva foarte apropiat, presimțind și el, ipotetic, corporalitatea propriei morți viitoare. Mama nu va muri, soția nu se va întoarce. Iar eroul se va afunda în chinuitorul său jurnal intim vorbit, neputînd să găsească vreo ieșire, nici teologică, nici de alt ordin din lumea drăcească a „epifenomenelor”.

O mare palinodie

De o caracteristică cruzime sînt descrierile deingoladei fizice pe care o traversează bătrîna mamă a lui Liviu, însă este vorba de o cruzime motivată. Refuzîndu-și totul, Liviu nu îngăduie nici celorlalți nimic. Negîndu-și propria dorință de confort, el ignoră și confortul moral al mamei sale, de aceea detaliile ignobile ale bolii nu sînt deloc ascunse. Nu e vorba de evitarea „falselor pudori”: dimpotrivă, tocmai pentru că pudoarea mamei și a fiului sînt reale, ele trebuie excizate cu hotărîre. Scriitor fascinat, la modul eminescian, de „adevăr” („Unde vei găsi cuvîntul?...”), Liviu sacrifică

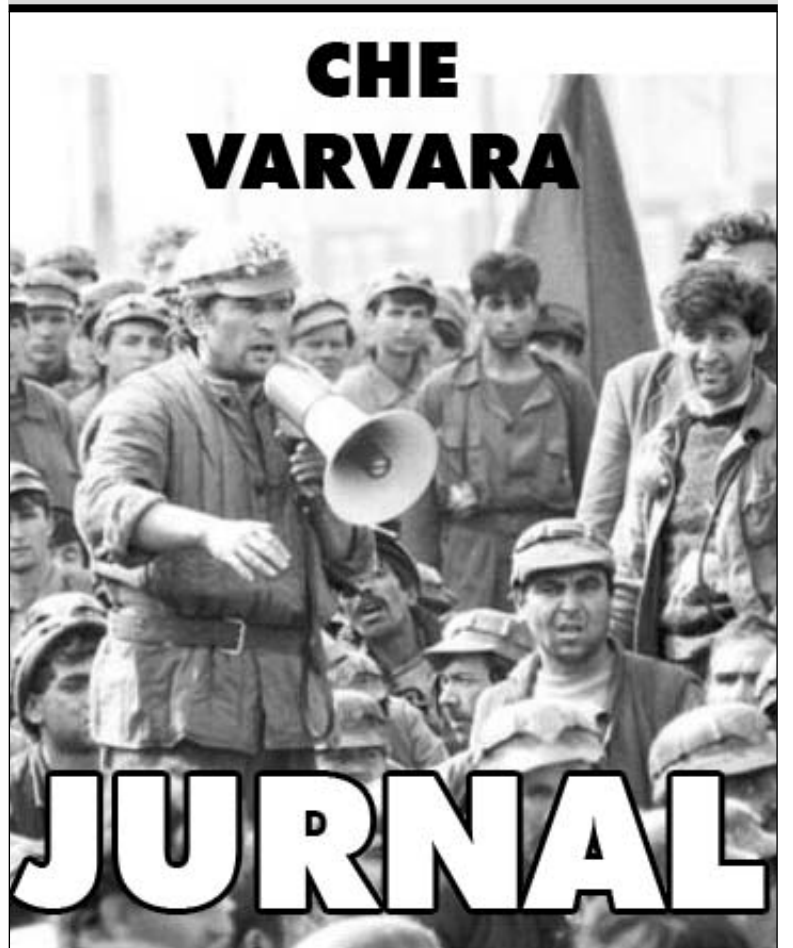
totul acestuia. În mod caracteristic, cartea se încheie cu descrieri ale toaletei bătrînei, care provoacă o serie de exorcisme morale: iubirea filială trebuie să includă și turpitudinile fizice. Și, într-adevăr, tabloul apăsător este urmat de relatarea unor zile splendide de muncă și contemplație virgiliană în satul din Năsăud. E un semn că patimile morale și de alte feluri ale lui Liviu încep să dea roade. Nimic însă nu e sigur. Semnele îndreptării sînt inconsistente, iar amenințarea încă plutește deasupra casei bătrînești, bîntuită de fantome din trecut. Orice se poate întîmpla, iar încercările lui Liviu de a pune degetul și de a lămurii starea lucrurilor se încheie în indecizie.

Romanul lui O. Nimigean este o mare palinodie – gest de maximă onestitate față de sine însuși, romanul își refuză încheierea, negînd totodată caracterul finalist, „mesajul” lumii ficționale propuse. Opacitatea suspicioasă a titlului se vede astfel completată printr-o construcție deschisă, din care lipsește ultima cărămidă. Excelent executată, cartea refuză pedestalul. Într-adevăr, cu toată „perfectiunea” ei compozițională, *Rădăcina de bucsau* captivează prin autenticitate și își ține cititorul cu sufletul la gură în același timp în care îl face să-i admire articulația armonică. O splendidă reușită.

O. Nimigean, *Rădăcina de bucsau*, colecția „Ego. Proza”, Editura Polirom, 2010

BIBLIOTECA DIN PETRILA DE ION BARBU

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

SUPLIMENTUL
DE CULTURĂ SE
AUDE LA

în fiecare vineri,
de la 20.00

Cu George Onofrei

Metametacritică (I)

Într-o noapte de primăvară,
cum somnul îmi fugise și de
citit, nu mai aveam chef, hai
să navighez pe net...

Să „navighez” nu înseamnă prea mult. Am parcurs știrile mai importante, am deschis paginile de cultură ale ziarelor de a doua zi și apoi m-am mai căutat pe Google. Să fiu și eu la curent: cine m-a laudat și cine m-a desființat în ultimele 24 de ore. Ne ignorăm unii pe alții? Eu căutam excepțiile.

Și am dat atunci peste una opulentă, un adevărat prandiu academicu. O dezbatere a Cercului Metacritic de la Cluj, cu numele meu strălucind negru pe ecranul alb,

apărînd din trei în trei vorbe și din patru-n patru, în noaptea frumoasă de primăvară. Ce-mi dezbătea Cercul Metacritic de la Cluj? Cum se scrie o cronică literară, asta dezbătea. Cine participa la dezbatere? Ehei, dar cine nu participa!... Pe ce se axau discuțiile? Pe incipit-ul unei cronici a lui Cristea-Enache la un volum de Teodor Dună. Cum era incipit-ul? Incipit-ul era: „Cunoscătorii spun că a doua carte este, pentru un autor, proba cea mai dificilă”. Și cum erau discuțiile pe marginea incipit-ului? Dezbaterea extrem de serioasă a Cercului Metacritic (să parafrazez? mai bine citez) începea așa:

„Pornind la drum tocmai cu întrebarea asupra incipitului, participanții s-au înscris în discuții astfel: mai întîi doamna Mihaela Urșu a remarcat importanța, mai ales pentru autorul de cronică, a incipitului deoarece acesta – incipitul – vorbește mai mult despre cronicar decît despre cronică”. Discuțiile, apoi, „s-au concentrat, în mare parte, pe textul lui Cristea-Enache. Majoritatea conlocutorilor, privindu-l cu o antipatie asumată, l-au suspectat de rea-intenție, de dorința de a-și afirma excesiv autoritatea prescriind maxime și imperative de genul: «Cunoscătorii spun că a

doua carte este, pentru un autor, proba cea mai dificilă”.

Totuși – sfîrșia în continuare dezbaterea ardelenescă –, „textul scris de Cristea-Enache l-a făcut pe Claudiu Turcuș să își pună întrebări asupra unei probleme de etică vizavi de intenția și finalitatea cronicilor literare”. Urmează întrebarea lui Turcuș: „Cum scriem despre o carte pe care o considerăm proastă?”. La ea, vine răspunsul aplicat al lui Cosmin Borza: „Abordarea și selectarea, poate de contextualizată și recontextualizată a citatelor l-a făcut pe Cosmin Borza să vadă în textul lui Cristea-Enache nu atît o calitate precară a scriiturii cît o perversitate, o intenție malițioasă vădită”.

S-a terminat dezbaterea? Păi, abia a început... Va

BUCUREȘTI FAR WEST

Daniel CRISTEA-ENACHE

urma „o scurtă polemică asupra calității textului lui Cristea-Enache”, „atît argumentele pro cît și cele contra fiind susținute și întărite”. Intervine în discuție Adriana Stan: „Adriana Stan a apreciat coerența textului”. Revine decisiv Claudiu Turcuș: „Claudiu Turcuș, făcînd o comparație anecdotică între sentințele emise de Cristea-Enache și autoritatea exagerată care îl face pe cel ce abuzează de ea să frizeze ridicolul, îl găsește pe Cristea-Enache atît lipsit de onestitate în dorința de a

«rade» un autor, cît și blocat, din dorința de a da cît mai multe exemple plastice, într-un text prost scris și, pe deasupra, lipsit de argumente”. Dar vine și o îmbărbătare dinspre Alex. Goldiș: „Alex. Goldiș nu pune la îndoială onestitatea textului lui Cristea-Enache”.

Răsufu ușurat – cînd o întrebare adresată de către verosul Turcuș celor mai timizi din Cercul Metacritic de la Cluj mă face să mă îndoii de rîs peste tastatură: „A încercat cineva să scrie o cronică?”.

DIABLOGURI

Veronica D. Niculescu &
Emil BRUMARUAdoptați de
un copac (3)

Emil Brumaru: Avere noastră era colosală! Socoteam toate comorile balaurilor din lume, mătrăgunile puse la fier în ceane de vrăjitoarele cu ochi lubrici și urechi ascuțite, călărind veșnic pe cozi de mături stufoase, ca să nu mai vorbim de imensele depozite de izvoare de cristal, ascunse în văgăunile munților fumurii din zare. Ne uitam cu un binoclu folosit de marina militară de coastă, ca să depisteze contra-bandiști și corsari ciungi și chiori, însă fuduli... Noi deșpitam fluturii și, noaptea, licuricii cu lanterne interne!

Imediat ne-am dat seama că licuricii transmiteau mesaje alarmante, instigatoare, ciupercilor fosforescente de la baza copacului în care locuiam; eram deci implicați în toată forfota asta nocturnă, clandestină... Trebuia să nu stăm cu mîinile în sîn, să acționăm cumva, apărîndu-ne.

Am declarat cod mov, sugînd creioane chimice ca să avem limbile colorate adecvat. Apoi am stabilit un plan de autoapărare cu praștia. Guma pentru praștii ne-o procuram din teacurile tale de chiloței cu iPod, deviza noastră fiind: „Mai bine cu fundul gol, decît mototol!”

Veronica D. Niculescu: Opriți trenul, să mă sui! Nu, nu-l opriți, m-am agățat de ultimul vagon copacard, gata, m-am instalat între colete cu scrisorețe. Pluteam într-o leneveală deplină, zîmbeam răsfațată. Dar și zîmbetul mov, nădăjduiam, era de vreun folos. Și mă gîndeam, cod mov, cod mov, cum aș mai putea ajuta lenevind? Părul, oare părul să mi-l vopsesc cu violet de gențiene? Să-mi pun și ametistul la gît?

E.B.: Copacul nostru se legăna ca un vagon de marfă. Din cînd în cînd parcă se oprea; o fi fost vreo haltă rătăcită prin pădure. Auzeam scrișnetul tampoanelor, fluierul lung, semnalul de plecare dat de cine știe ce broscu cu șapcă roșie și nasturi de aur la uniformă. Ne tupilam mai comod și așteptam să vină dimineața străvezie printre frunzele cu codițele prinse în cheutori de crengile umede.

V.D.N.: Deodată, dimineața de vreme, două faruri portocalii la fereastră. Ochii bufniței! Mă sacrific,

pîș, pîș sar dintre perne, trebuie și leneșii să facă ceva pe lumea asta, deschid fereastra. Bufnița îmi întinde un plic măricel. Iaca și contractul!, zice. Am fost adoptați de scoarța de copac. Sîntem salvați, sîntem salvați! Nu așa repede, se burzuluiște buha, trebuie să semnați și să-l duc înapoi la bursuc. Cu ce, vai, cu ce să iscălesc, că am ros toate creioanele chimice și fizice din căsuță! Bufnița mă poștește să mă servesc. Îi rup o pană, îmi rupe și ea la schimb un fir de păr, au și iarăși au, semnez. Înainte de prima cafea, sîntem adoptați.

E.B.: La a doua cafea a sosit Ciocănitorea de la lumină! Sînt cu lumina, verificăm contoarele de stors razele pe ascuns!! Nimic nu se admite cu razele soarelui, ba chiar și cu cele ale lunii. A ciocănit de patru ori în contor și a zis că e corect; am stors doar pătlagina și mînătărcile decăzute. Am pus imediat ibricul de alama pentru a treia cafea, sorbind-o deja cu suflețele, cu tot cu zaț...

V.D.N.: Și cînd sorbeam mai cu plici, of, cin-să fie jos la rădăcină? Porcul cu gazele și vaca cu apa! La naiba, de unde-au și aflat că ne-am mutat în copac? Acum să ne mutăm și de-aici? Nu, explicăm. Baloanele nu le umflăm cu gaz, nu, nu, sînt de săpun. Iar apa-i doar de ploaie. Cică ar urma să vină încă un animal, de la Inspectoratul Foios în Construcții. Eu zic să răsucim copacul cu scorbura la apus, să ne mai scutească.

E.B.: Ehe, stai că nu-i terminată povestea. De la Ocolul Silvic și de la Rostogolul Silnic vor sosi oamenii cu pălăruțe verzi ca să comaseze copacii din pădure în doar cîțiva copaci mari și tari, de preferință stejari. Atunci să vezi cum ghindele, urmîndu-ne pildele, se vor aduna pornind o demonstrație contra porcilor mistreți, tămîie de isteți!!

V.D.N.: „Sus mimoza, jos batoza!”, „Sus liliacul, jos godacul!”, „Sus arțarul, jos ignarul!”. Ghindele făceau treabă bună, vociferau și se ambalau, mistreții roșiseră și se răspîdiseră. Se lăsa seara în căsuța noastră...

Monterey-ul

cosmic

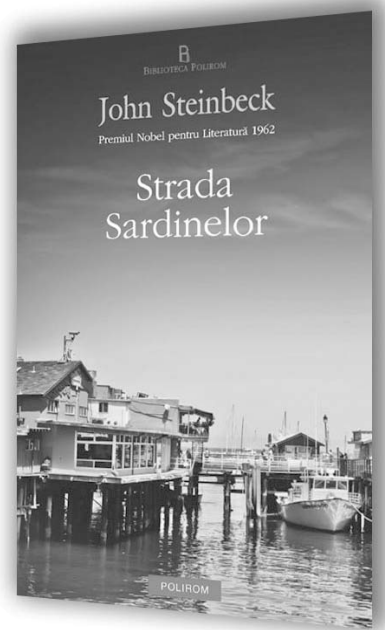
În funcție de vizorul prin care-i privești, oamenii din Monterey pot fi percepuți fie ca „pești, curve, cartofori sau nemernici”, fie ca „sfînți și îngeri, martiri și asceți”. O lume pestriță, mizerabilă și în același timp seducătoare, trezită în fiecare dimineață de zgomotul sirenelor ce anunță încă o zi de muncă în fabricile de conserve unde lucrează aproape tot orașul. Centrul acestei lumi este Strada Sardinelor, ziua agitată și plină de chipuri grăbite, noaptea „liniștită și magică”.

Bogdan Romaniuc

Chiar dacă nu e una dintre capodoperele lui Steinbeck, *Strada Sardinelor* este un roman care impresionează nu atât prin acțiune, cât mai ales prin personajele sale și prin maniera în care acestea sînt construite. Steinbeck este unul dintre romancierii care știu să creeze personaje cu multiple fațete. Cazul bătrînului chinez „de noapte” din Monterey este un bun exemplu în acest sens: „Unii credeau că ar fi Dumnezeu, cei foarte bătrîni spuneau că e Moartea, cît despre copii, ei credeau că e doar un chinez bătrîn și amuzant, așa cum cred copiii despre orice este bătrîn și ciudat”.

Există două planuri în *Strada Sardinelor*. Avem în primul rînd lumea reală, în care-și duc viața locuitorii micului oraș de pe coasta Californiei, cu neajunsurile vieții lor cotidiene și

lupta pentru supraviețuire. Printre femeile și bărbații din Monterey-ul real, majoritatea muncitori în fabricile de conserve, ies în evidență cîteva figuri importante ale cărții: Lee Chong, chinezul cu băcănie, de la care toată lumea se împrumută; Doc, biologul marin care studiază creaturile oceanului, un personaj excentric pentru cei din jurul său; Henry, pictorul; Mack și grupul său de pierde-vară: Eddie, Hazel, Hughie și Jones; și nu în ultimul rînd, Dora și cele douăsprezece fete ale sale de la bordel, „bine instruite și politicoase”. Băcănia lui Lee Chong este un fel de miracol al proviziilor din Monterey. Aici poți găsi orice, în afară de o singură „marfă”, care se găsește peste drum, în bordelul „auster și demn” al Dorei Flood. Cel mai mare datornic al lui Chong este Horace Abbeville. După ce își achită toate datoriile față de chinez, cedîndu-i una dintre proprietățile

sale, Horace se sinucide. Casa Abbeville, noua proprietate a băcanului, va fi locuită de acum încolo de Mack și grupul său, care-i vor da numele de „Palatul azil de noapte”. Așa a fost botezată de noii chiriași și așa i-a rămas și numele.

Un roman scurt,
dar amuzant

Dincolo de acest prim-plan, puternic ancorat în realitate, cuvîntul înnoitor al lui Steinbeck transformă Strada Sardinelor, „o înghite și o digeră”, iar „strada capătă plîpîrea tărîmului verde și a mărilor care reflectă cerul”. Cuvîntul deformează lucrurile, iar în cadrul acestui proces de deformare, spune Steinbeck, lucrul deformat „este țesut într-un model fantastic”. Într-un astfel de cel de-al doilea plan al romanului, unde nimic nu mai este ca înainte. Lee Chong nu mai este doar un băcan chinez, iar Mack și băieții devin „Virtuțile, Grațiile și Frumusețile în mijlocul nebuliei mutilate și grăbite din Monterey-ul cosmic”. La începutul cărții autorul nu uită să precizeze că „oamenii, locurile și întîmplările din această carte sînt, desigur, ficțiune, produse ale imaginației”, strategie des întîlnită în roman.

Cum ar putea fi poemul, duhoarea și zgomotul iritant – însușirea lumii, nuanța, obiceiul și visul – surprinse pe viu?, se întrebă Steinbeck. Răspunsul este simplu: cu ajutorul romanului. Doar romanul este acel hibrid care poate surprinde viața în toată splendoarea și mizeria ei. Iar talentul de romancier al lui Steinbeck își spune cuvîntul. *Strada Sardinelor* este un roman scurt, dar amuzant, care poate fi o lectură plăcută.

John Steinbeck, *Strada Sardinelor*, traducere din limba engleză și note de Ioana-Miruna Voiculescu, colecția „Biblioteca Polirom. Clasicii modernității”, Editura Polirom, 2010, 24.95 lei

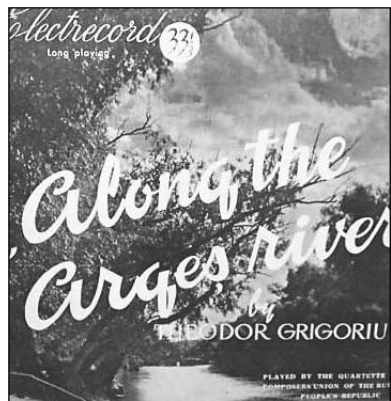

„Rarități de orice fel...“

Citeam zilele trecute pe agențiile de presă declarațiile unui funcționar al Direcției Muzeelor din Ministerul rus al Culturii care dezvăluia rezultatele unui audit recent. Potrivit lor, din Rusia au „dispărut” 242.000 de piese de muzeu, dintre care se știe cert că 24.500 au fost furate cu... „acte”. Mă întreb ce rezultate ar da un asemenea audit în România. Și ce am afla, de exemplu, despre atât de mult laudata Fonotecă de Aur a Radioteleviziunii, atât de bine păzită timp de 20 de ani, și încă, de ochii și urechile exploataților burghezo-moșierești din Occident care doreau – rușine lor! – să documenteze cu discuri concerte sau recitaluri petrecute în România.

Cum de furturile de obiecte de artă se interesează și poliția, și Institutul de Memorie Culturală (CIMEC), îmi restrâng gândurile la lumea muzicală și al ei patrimoniu despre care se știe atât de puțin. Greu de înțeles – dincolo de indiferență, dezinteres, secretomanie, corupție, dar, mai mult ca sigur, și lipsă de fonduri – de ce după 20 de ani catalogul fondurilor audio istorice ale radioului nu este digitalizat și disponibil online. Un asemenea gest nu presupune nici investițiile, nici personalul și aparatura cerute de digitalizarea propriu-zisă a arhivelor ce ne este promisă să se încheie peste vreo 15 ani, într-o competiție acerbă, s-ar spune, cu... autostrăzile românești.

Radioul nu este decât exemplul cel mai la îndemână din multe posibile, cataloage accesibile online lipsind, cred, pentru practic toate instituțiile

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor ESKENASY, Praga

deținătoare de fonduri muzicale, de la muzee și biblioteci pînă la filarmo-nici și conservatoare. Cineva ar trebui, poate, să le reamintească acestor instituții că patrimoniul muzical nu este un simplu bulgăre de aur ce trebuie teaurizat secret în subsolurile ermetizate ale Băncii Naționale și că, asemenea ansamblului patrimoniului, el trebuie pus în circulație pentru educația generațiilor noi, pentru cercetare, pentru simpla nevoie de estetic a omului de rînd. Cine vrea să se convingă cum e la alții, poate privi catalogul online al *Deutsches Musikarchiv* de la Biblioteca Națională a Germaniei.

Cașcavalesca lege a patrimoniului nu include – constatam cu un prieten specialist – înregistrările pe disc printre bunurile necesare a fi protejate; se vorbește doar de matricele CD-urilor și DVD-ului (deci memoria ultimilor circa 25 de ani). Există și o formulă nebuloasă, ce ar putea fi aplicată la nevoie, după criteriile cele mai subiective, și înregistrărilor pe disc: „rarități de orice fel”.

Colecția de înregistrări istorice pe disc martoră a activității Filarmonicii bucureștene a dispărut pe veci în subsolurile umede ale Ateneului. Ce discuri vor mai fi fiind stocate în colecțiile Academiei, ale Radioului, ale casei Electrecord, și în ce stare, dacă mai există, iarăși nu știe nimeni. Vechile matrice este cu atât mai improbabil să fi fost păstrate și nu cred că vina se poate arunca exclusiv pe „comunism”; dovadă că în Rusia sau în Cehia multe s-au păstrat.

Într-un cuvînt, ar fi de pledat pentru o inventariere și catalogare transparentă a ceea ce mai poate fi salvat, ca și pentru o tentativă, măcar, de refacere a unor colecții de discuri de referință. Se știe prea bine că, pentru publicarea unei înregistrări istorice de calitate, casele de discuri folosesc astăzi multiple exemplare, digitalizînd de pe fiecare fragmente conservate în starea cea mai bună. De aici și prețurile, adesea importante, oferite de anticari pentru achiziționarea unor discuri la origine cu tiraj restrîns sau a unora devenite rarități cu trecerea timpului. Discuri revîndute apoi companiilor sau colecționarilor la prețuri prohibitive...

Mai există asemenea discuri în România, mă va întreba cineva? Da, mai există și se face un comerț profitabil și nu întotdeauna onest cu ele. Cine caută pe e-bay va găsi, de exemplu, scos la licitație zilele acestea de un comerciant din București, cu suma de plecare de 100 de dolari, un rar disc Electrecord din anii 1950 cu Cvartetul Radio (difuziunii) cîntînd Enescu (Mircea Negrescu, Dory Wexler, Marcel Grosu, Ion Fotino) sau, tot din anii '50, ceva mai ieftin ca preț de lansare, doar 80 de dolari, un LP al Cvartetului Uniunii Compozitorilor (cu Lucian Savin, Mendy Rodan, Wilhelm Berger și Alfons Capitonovici). Ce meloman amator de muzică de cameră nu s-ar bucura să-i asculte! „Rarități de orice fel...” și, mă întreb, de câte ori, măcar, difuzate pe Radio Muzical, fiindcă greu de crezut că s-ar găsi un editor român de discuri interesat în viitorul imediat să le publice pe CD.

ROCKIN' BY MYSELF

Dumitru UNGUREANU

Woodstock – amintiri, detalii

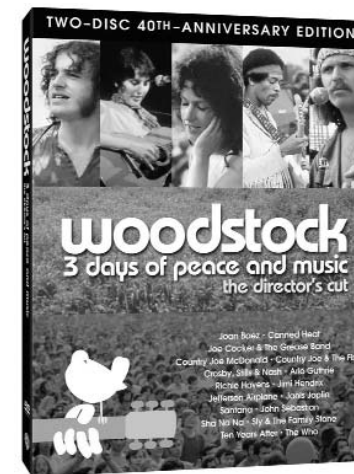
Prin 1989, la puțin timp după ce-am reușit să lichidez fondul financiar de rezervă și să cumpăr un videocasetofon de pe piața neagră, am găsit prima versiune a filmului *Woodstock – 3 days of peace & music*. (Scriu prima versiune pentru cine nu știe că există și așa ceva, nu doar ce avem azi: director's cut, full version triplu DVD sau Blu-ray, cu scene adiționale, cu reeditări, remasterizări, bootleg-uri etc.) Unde anume am găsit, de la cine am cumpărat acea casetă VHS, marca BASF? Nu mai rețin. Trebuie să fi fost vreunul dintre pe degete numărații „dealeri” bucureșteni care puneau în circulație (subversivă, s-ar lăuda azi destui) și muzică pop-rock, nu doar nelipsitele filme cu Bruce Lee. Am rulat banda magnetică de cine mai știe cîte ori, pînă prin 1995, cînd „a venit” (ce sintagmă plină de frustrări învinse e acest verb, ce lume de iluzii palpabile îmi re deschide, ce temă de investigații socio-nostalgice promite...) versiunea extinsă la 3 ore și jumătate a filmului. Și pe asta am frecat-o mai-mai s-o totesc. Sau, ca să fiu exact, pînă la apariția DVD-ului. Era al doilea disc de acel tip achiziționat (primul, fiind mai ieftin, a fost *The Song Remains the Same*), cu toate că nu aveam player conectat la televizor, nici drive la PC, cum s-a instaurat cutuma ulterior. (Între timp, lucrurile au evoluat atât de repede, că nu mai e nevoie de asemenea aparate scumpe și proaste, ci doar de-un HDD extern...)

De fiecare dată cînd am (re)văzut oricare dintre versiunile Woodstock-ului, sentimentul de împlinire n-a fost bruiat de ciuda că „n-am fost acolo”. Nu poți fi în toate locurile unde „se întîmplă ceva”, cum „nu le poți iubi pe toate”, vorba unui cîntec popular. Ce anume, ce secvență, ce amănunt mi-a dat această mulțumire fascinantă pe care n-o pot traduce în cuvinte? Multă vreme n-am înțeles, nici nu m-a preocupat. Probabil nici acum n-am priceput, și nu cred că are vre-o importanță. Însă de cîțva timp rulez versiunea filmului editată pe Blu-ray, iar amănuntele... Să le enumăr ca-n schița lui Caragiale – *Moșii?* Prea simplu. Și totuși!

Am văzut picăturile de ploaie, scurse de pe copertină, căzînd pe

scenă în spatele lui Joan Baez, noaptea; am văzut boabele transpirației pe fața lui Country Joe McDonald și ciucurii jachetei lui John Fogerty; am văzut dinte aurit al unui percuționist din trupa lui Santana; am deslușit eticheta pachetului de țigări din buzunarul tricoului galben purtat de Bob „The Bear” Hite, unghiile sale îndoliate și noroiul de pe teniși; am numărat petele albastre ale pantalonilor bej și urmele vărsatului de vînt rămase pe obrajii lui Alan „Blind Owl” Wilson, legendarii întemeietori ai grupului Canned Heat; am remarcat patriotismul lui Harvey Mandel, din aceeași trupă, care folosea un cablu colorat ca steagul american să-și racordeze chitara la amplificator; am admirat patul chitării lui Leslie West, roșu ca miezul mustos al lubeniței de Ghindeni; am zărit capetele în plus ale corzilor instrumentului folosit de voluminosul și pe nedrept căzut în uitare chitarist; am văzut pentru prima dată cristalele crucii de la pieptul lui Roger Daltrey; am remarcat strălucirea lui Johnny Winter, pe care doar proasta inspirație a regizorului (sau superstiția legată de oamenii al-binoși?) l-a lipsit de prezența meritată în prima variantă a peliculei... Cîte alte detalii am mai văzut? Am receptat cu ochii bulversați, mistuiri lăuntrice, incredibile culori luminoase ale epocii flower-power, halucinante și crude, revărsare de magie și prospețime. Nimic, aș zice, nu egalează imaginea văzută pe un ecran din leduri!...

Nimic? Aiurea! Imaginea 3D pîndește schimbarea tehnologiei, să ne lichideze iar rezervele financiare. Poate ultimele...

„Suplimentul de cultură” vă oferă în fiecare săptămână clasamente care oglindesc vânzările din lanțul de librării Cărturești.

TOP CARTE

- 1** **Frumoasele străine** // Mircea Cărtărescu // Editura Humanitas
- 2** **Mănincă, Roagă-te, lubește** // Elizabeth Gilbert // Editura: Humanitas
- 3** **Note, stări zile** // Andrei Pleșu // Editura: Humanitas
- 4** **Întâlnire cu un necunoscut** // Gabriel Liiceanu // Editura: Humanitas
- 5** **Pierderea virginității. Autobiografia** // Richard Branson // Editura: Publica

TOP MUZICĂ

- 1** **Splendor in the Grass** // Pink Martini // Naive
- 2** **Tango 3.0** // Gotan Project // XL Records
- 3** **Om de lut** // Alexandrina // A&A Records
- 4** **Șapte** // Mircea Baniciu, Abra // A&A Records
- 5** **Only Time - The Collection** // Enya // Warner Music

TOP FILM

- 1** **Concertul / Le concert** // Radu Mihăileanu // Europa Corp
- 2** **Conferințe Ateneul Român 2009** // Fundatia Art Production / TVR
- 3** **Prințesa și Broscuțul** // Ron Clements, John Musker // Walt Disney Pictures
- 4** **Colecția Elisabeta Bostan** // Elisabeta Bostan // E-Media
- 5** **M*A*S*H (Seria a 2-a completă)** // Twentieth Century-Fox

INTRĂ PE NOUL WWW.24FUN.RO **24-FUN** RO
CEL MAI TARE GHID ONLINE DIN ROMANIA

Întoarcerea în Țara Minunilor, minus a treia dimensiune

Întoarcerea personajelor de basm în lumile în care au prins viață nu are întotdeauna succes pe marile ecrane. Astfel, Dorothy face o *Întoarcere în Oz* pe la jumătatea anilor '80, dar filmul mai mult sperie copiii decât să-i farmece. Nici lui Spielberg nu-i merge întotdeauna, iar Robin Williams îmbarcat spre Never Neverland nu face din *Hook* unul dintre cele mai de succes filme ale creatorului lui E.T.

Dragoș Cojocaru

Dar când combini Disney, Lewis Carroll și Tim Burton, ce poate să dea greș? Nimic, s-ar putea spune văzând încasările de peste un miliard de dolari pe care noul *Alice în Țara Minunilor* le-a strâns din martie, când a fost lansat, și pînă acum. Astfel, Alice a revenit în Wonderland mai în vîrstă și înarmată (prin grija scenaristei Linda Woolverton, care și-a mai pus semnătura și pe *Frumoasa și Bestia* și *Regele Leu*) cu un fir narativ care o transportă într-un nou periplu de-a lungul Unterland-ului (cum s-ar numi, de fapt, lumea de dincolo de viziunea de ieșire) la (re)întîlnirea cu toate personajele din cărțile lui Carroll, spre un deznodămînt

destul de convențional ce pare extras din *Stăpînul inelelor* sau *Narnia* și cam forțat lipit aici. Așa cum remarca un critic de la „Variety”, *Alice în Țara Minunilor*, versiunea 2010, este mai mult un film Disney ilustrat de Burton decît un film de Burton lansat pe ecrane de Disney.

Însă ce ilustrații! Parcă toată fantezia vizuală a lui Burton s-a dezlănțuit la maximum pentru a materializa acest Unterland mirific și deseori tenebros, muncă de luni de zile a infografiștilor care au realizat peisajele delirante sau personajele care de care mai bizare dintre care nu lipsește o Helena Bonham-Carter cu capul umflat pe măsura ambițiilor Reginei Roșii.

Dintre ingredientele acestui succes nu trebuie omisă galeria de actori – practic toată gașca de obișnuți ai lui Burton, de la Alan Rickman, Helena Bonham-Carter la Johnny Depp, pentru a șaptea oară pe genericul unui film de Tim Burton. Plus alt obișnuit, compozitorul Danny Elfman. „Dacă Tim mi-ar fi propus așa fi jucat-o și pe Alice”, spunea Depp într-un interviu pentru *Collider.com*. Nu e greu de imaginat că, înaintea fiecărui proiect, Burton dă telefon amicilor săi: „Băieți, am pus mîna pe cheia la alt parc de distracții, haideți s-o facem lată!”.

De la 2D la 3D

Mare parte a acestui succes de peste un miliard se datorează însă fără doar și poate faptului că filmul a ajuns pe marile ecrane în versiune 3D, gen de producție numai bună pentru a aduce în sala de

cinema un public numeros, a cărui foame a fost stîrnită de Titanicul albastru numit *Avatar*. 3D este moda zilei, cel puțin în carnetul de cecuri al producătorilor de la Hollywood, iar rezultatele se văd pe marile ecrane, mai bune sau mai rele. Din fericire, *Alice* face parte din prima categorie, deși Tim Burton nu a aplicat tehnologiile și metodele folosite de Cameron la *Avatar* – filmul a fost realizat „normal”, în 2D, și apoi convertit la o a treia dimensiune, printr-un procedeu pe care regizorul american îl cunoaște bine de la noua ediție a filmului *Nightmare before Christmas*.

Același procedeu a fost folosit și la realizarea unui alt film din primăvara acestui an, *Înceleștarea titanilor*, și el proaspăt debarcat la noi în versiune DVD. Spre deosebire de *Alice*, *Clash of the Titans* este un blockbuster cinstit în buna tradiție hollywoodiană. Regizorul Louis Leterrier a fost practic angajat să refacă o poveste ce a văzut prima oară lumina ecranului în 1981, cu Sam Worthington (actor la modă) pe post de Perseu, Liam Neeson în rol de Zeus și toată forța noilor tehnologii pusă să substituie magia originală a efectelor stop-motion realizate de Ray Harryhausen. La final însă, *Titanii* au suferit aceeași operație de chirurgie estetică: transformarea imaginilor 2D în 3D. Rezultatul a fost însă diferit.

La Tim Burton, transformarea a reușit să dea un alt relief universului său vizual, în cazul *Titanilor* 3D-ul forțat nu a făcut decît să înecă în efecte un film care nu fusese prevăzut pentru așa ceva. Filmul a avut suficient succes, a început deja munca la o continuare, dar filmul lui Louis Leterrier nu a beneficiat de primirea la care spera.

Din acest motiv, editarea pe DVD și Blu-Ray oferă spectatorilor și în cazul *Înceleștării Titanilor* și mai ales în cazul lui *Alice* șansa de a vedea filmele fără spectaculosul 3D, la modă astăzi, dar cu mai multă lumină și culoare. Asta pînă cînd cea de a treia dimensiune va cuceri – probabil foarte repede – și micile ecrane.

Autori Polirom la Festivalul Internațional de Literatură de la Berlin

Scriitorii Radu Aldulescu, T.O. Bobe, Svetlana Cârstean, Filip Florian, Matei Florian și Ștefania Mihalache sînt invitați la

a 10-a ediție a Festivalului Internațional de Literatură „Focus Europa de Est”, care are loc în perioada 15-25 septembrie la Berlin.

În afara scriitorilor invitați oficial din partea festivalului – Filip Florian și Ștefania Mihalache –, scriitorii Radu Aldulescu, Matei Florian, Svetlana Cârstean și T.O. Bobe sînt invitați să citească din operele lor în cadrul serilor de lectură derulate sub motto-ul „Îngeri, mizerie, dragoste – Literatura română actuală” și organizate de Institutul Cultural Român „Titu Maiorescu”, Berlin.

Radu Aldulescu a citit un fragment din cel mai recent roman al său, publicat la Editura Cartea Românească, *Ana Maria și îngerii*, pe 16 septembrie 2010, la Cafe Hilde. Alături de el, a citit un fragment în germană din *Ana Maria și îngerii* Meike Schluter. Moderatorul întîlnirii a fost Mirko Schwanitz.

Matei Florian și Filip Florian vor citi pe 18 septembrie 2010, la ora 19.30, la Cafe Hilde, din romanul *Băiuștii*, roman scris împreună de cei doi frați. În cadrul aceluiași eveniment, Matei Florian va citi un fragment și din cel mai recent roman al său publicat la Polirom, în colecția „Ego. Proză”, *Și Hams Și Regretele* (2009). Alături de cei doi, va citi fragmente în limba germană din cele două volume Meike Schluter. Moderatorul întîlnirii va fi Jörg Plath.

Filip Florian va lectura un fragment din romanul *Degete mici*, pe 19 septembrie, la ora 18.00, la Haus der Kulturen der Welt, Konferenzraum 1.

Tot pe 19 septembrie, la Haus der Kulturen der Welt, Konferenzraum 1, de la ora 20.15, Filip Florian, împreună

cu Omar Akbar, va participa la o conferință avînd ca temă orașul București.

Pe 23 septembrie 2010, la ora 19.30, la Cafe Hilde, T.O. Bobe și Svetlana Cârstean vor citi fragmente din operele lor. Lectura în limba germană va fi susținută de Eva Wemme. Moderatorul întîlnirii va fi Mirko Schwanitz.

În penultima zi a festivalului, pe 24

septembrie, la ora 19.00, la Stiftung Brandenburger Tor, Ștefania Mihalache va citi din romanul său de debut, *Poe-mele secretarei*, în cadrul proiectului „Sea”, care prezintă tineri autori din Europa. Alături de ea, vor citi fragmente în limba germană Stella Hilb și Nina West. Moderatorul întîlnirii va fi Gernot Wolfram.

Mai multe detalii despre festival pe literaturfestival.com și hilde-berlin.com.

Exerciții de memorie cu Gabriela Adameșteanu și Ion Vianu la Institutul Cultural Român

Joi, 23 septembrie, de la ora 17.30, la sediul Institutului Cultural Român, Gabriela Adameșteanu și Ion Vianu vor participa la o dezbatere avînd ca temă „Exerciții de memorie. Reconstituirea literară a istoriei recente”. Alături de cei doi, vor mai fi prezenți scriitorii Mario Fortunato și Jan Koneffke. Moderator va fi prof.

univ. dr. Mircea Martin. Gabriela Adameșteanu este prozatoare și jurnalistă. După 1990, redactor-șef la revista „22” și apoi la suplimentul său,

„Bucureștiul Cultural”. La Polirom a publicat: romanele *Dimineață pierdută* (în colecția „Fiction Ltd.”, 2004; în colecția „Opere”, volumul I, 2008), *Întîlnirea* (publicat în colecția „Fiction Ltd.” 2003, ediția a II-a, 2007; în colecția „Opere”, volumul II, 2008), *Drumul egal al fiecărei zile* (Cartea Românească, 1975, Polirom, 2008) și *Provizorat* („Fiction Ltd.” 2010), povestirile *Dăruiește-ți o zi de vacanță*, 1979 și *Vară Primăvară*, 1989, reeditate de

Polirom în 2008, în colecția „Opere”.

Ion Vianu a urmat studii de filologie clasică, iar ulterior medicina. După ce a emigrat, în 1977, a publicat în străinătate articole și studii privind istoria și filosofia psihiatriei și s-a distins ca unul dintre colaboratorii constanți ai postului de radio Europa Liberă.

Volume publicate: *Introducere în psihoterapie* (1975), *Stil și persoană* (1975), *Amintiri în dialog. Memorii* (în colaborare cu Matei Călinescu,

1994; ediția a II-a revăzută și adăugită, Polirom, 1997; ediția a III-a, Polirom, 2005), *Paramnezii* (2005), *Blestem și Bindecuvîntare* (2007), *Investigații mateine* (2008), *Necredinciosul* (2008), *Exerciții de sinceritate* (2009), *Amor intelectualis. Romanul unei educații* (2010). A inițiat ciclul de romane *Arhiva trădării și a miniei*, din care a publicat la Editura Polirom *Caietele lui Ozias* (2004) și *Vasilii, foi volante* (2006).

VOI N-AȚI ÎNTREBAT fără zahăr VĂ RĂSPUNDE

BOBI

Ghidul cumpărătorului auto

În acest număr vă vom prezenta câteva aspecte utile privind achiziționarea unei mașini second hand. Pentru că, de ce să nu recunoaștem, deși voi cei care citiți acest ziar sînteți oameni culți și ‘teleculturali, nu prea aveți mare habar de mecanică și riscați să cumpărați o rablă scumpă și defectă cu care mă veți călca din culpă.

1. Identificarea automobilului. Să zicem că vă doriți un Clio. Roșu. Pentru că ce altceva v-ați putea dori, dată fiind totala lipsă a simțului practic? Clio, Clio! Vrem Clio! Gata, Clio să fie. Unde v-ați duce voi să-l căutați? În *tîrgul de mașini!* Greșit, fiindcă v-ați duce direct în gura rechinelor bișnițari de bușituri cîrpite cu scoci. Dacă m-ați întreba, v-aș zice. Mașina se ia direct din garajul omului. Ca să-ți poți da seama dacă a fost pe mîna unui vitezoman sau a unui cetățean normal.

2. Negocierea. Omul o să ceară pe mașină cinci mii, conform mersului pieței. Clio bun, kilometri puțini, revizii la zi, totul ok. Îi veți oferi trei mii cu zîmbetul pe buze, spunînd că mai mult nu vă permiteți. El nu va accepta, însă îi veți lăsa numărul de telefon, în caz că se răzgîndește.

3. Influențarea prețului pe piața auto. Trebuie să faceți să scadă

valoarea mașinii în ochii vînzătorului. Veți merge pe strada lui pînă veți găsi casa interlopului cel mai bogat din zonă. Cum recunoști vila interlopului? De cele mai multe ori are o structură imensă, cu multe turnulețe și gard grosolan de fier forjat spoit cu aurii. În curte veți vedea un Mercedes clasa S cu urme groase de untură de la salam pe capotă spate și număr de înmatriculare BOS sau SEF sau LEO sau BAN.

Veți lua un pietroi de pe drum și veți lovi cu putere geamul livin-gului, preferabil dintr-o poziție în care să-i juliți și plazma. În câteva secunde acesta va ieși zberînd, cu burdihanul bălăngăindu-se haotic și cu pistolul cu gaze la vedere. Îi veți spune că geamul i-a fost spart de către cineva care a fugit cu un Clio roșu.

4. Renegocierea. În mod miraculos, proprietarul de mașină vă va suna chiar a doua zi, gata să accepte oferta de trei mii din motive personale. Tot din motive personale îi veți oferi doar două, sumă cu care cel mai probabil veți deveni proprietarii unui superb Clio. Felicitări. Nu uitați să-l vopșiți imediat în altă culoare, pentru a evita neplăcerile din partea BOS sau SEF sau LEO sau BAN. De asemenea, amintiți-vă să-i schimbați regulat uleiul și filtrul de aer. Și pentru numele lui Dumnezeu, nu citiți Cioran la volan.

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3, CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214111, fax: 0232/ 214111

Colegiul editorial: Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor-șef: George Onofrei

Redactor-șef adjunc: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Florin Iorga

Rubrici permanente:

Adriana Babeți, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumar, Dragoș Cojocaru, Emilia Chiscop, Mădălina Cocea, Daniel Cristea-Enache, Radu Pavel Gheo, Florin Lăzărescu, Veronica D. Niculescu, Adrian Olaru, Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu.

Carte: Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu.

Muzică: Victor Eskenasy, Dumitru Ungureanu.

Film: Iulia Blaga. **Teatru:** Mihaela Michailov.

Arte vizuale: Constantin Vică.

Caricatură: Lucian Amarii (Jup).

Grafică: Ion Barbu. **TV:** Alex Savitescu.

Actualitate: Robert Bălan, R. Chiruță, Ciprian Nedelcu, Veronica D. Niculescu, Elena Vlădăreanu, Cristina Hermeziu.

Publicitate: Oana Asaftei, tel. 0232/ 252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sărbu, tel. 0232/ 271333. Media Distribution S.R.L., tel. 0232/ 216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa oricărei Agenții Rodipet din țară sau oricărui oficiu poștal. Cititorii din străinătate se pot abona la adresa: export@rodipet.ro.

Tarife de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului » „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri Newsin » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

ENȚICLOPEDIA
ENCARTA
Luiza VASILIU

Woody (1)

Woody Allen tocmai a încheiat 11 săptămâni de filmări la Paris. Iar Prima Doamnă Carla a avut un rol secundar, de ghid la muzeul Rodin. Nici bine n-a călcat dumneaei pe platourile de filmare, că au și apărut articole în ziare scandalizate (altfel respectabile): Carla e-o cizmă care nu știe să joace, săracul Woody a trebuit să tragă de 32 de ori aceeași scenă – Carla ieșind dintr-o brutărie cu o piine-n mână și uitându-se drept în camera de filmat. Indiscutabil, de când a devenit Primă Doamnă, Carla B. a preluat o parte din antipatia de care se bucură (mă rog, cine s-ar bucura de o antipatie?) soțul ei cel nesuferit. Și nu e chiar nevinovată, a mai călcat și ea pe-alături – a se vedea chestiunea anulării Festivalului Inrocks la insistențele ei voalate. Prezent la Festivalul Internațional de Film de la Toronto (9-19 septembrie 2010), Woody Allen a declarat că zvonurile legate de Carla sînt sută la sută neadevărate și că e chiar o actriță bună. În plus, nici n-a fost vorba de 32 de duble, ci de 8-10, ca în cazul celorlalți actori din echipă. Cum n-am nici un motiv să nu-l cred pe Woody (în afara faptului că, avînd-o pe Carla în echipă, a obținut toate autorizațiile de filmare în Paris în mai puțin timp decît îți ia ca să sari într-un picior), îl cred și deschid „New Yorker”-ul, să văd ce mai scrie Woody pe-acolo. Cele mai noi texte ale lui, publicate în ultimul an, contorsionează comic escrocheria financiară a lui Bernie Madoff (atacat într-un restaurant de doi păgubiți reîncarnați în homari), o știre din „The Times” conform căreia 20 de persoane mor anual în S.U.A. ucise de vaci, și cifra fluturată de Peter Biskind pe sub nasul cititorilor stupefiați: 12.775 de femei trecute prin brațele, ca să fim politicoși, lui Warren Beatty. Dintr-o lăcomie de fan căruia i s-a tocit absolut fiecare nerv critic, mi se pare că nu trebuie să ratez nici un text, nici un film, nici o fotografie, nici o vorbă de duh, nici o zi de naștere ale lui Woody. Pe 1 decembrie anul ăsta, preferatul meu împlinește 75 de ani. Am vorbit cu Enciclopedia Americana (prin intermediul Britaniceii), rugînd-o să-l informeze pe Woody că s-a născut de ziua unei țări în care s-ar simți foarte bine, chiar și numai pentru că și-ar putea face cumpărăturile de la un supermarket care se cheamă Angst.

ISSN 1584-8272

9 771584 827000 282

A început recolta de toamnă

FILM

Iulia BLAGA

După o vacanță de vară care parcă n-a mai fost așa săracă în filme ca anul trecut, toamna aduce cel puțin cîte trei premiere pe săptămîină, ca să avem de unde alege (mai ales că din 17 septembrie încep să iasă și filmele românești).

Bărbați care urăsc femeile

Filmul deschide *Trilogia Mileniului, celelalte două adaptări ale romanelor lui Stieg Larsson, regizate tot de Niels Arden Oplev, urmînd să iasă pe ecranele românești tot în această toamnă*. Sună cinic, dar moartea timpurie a lui Larsson, la 50 de ani (în 2004), în urma unui infarct, a făcut și mai multă reclamă cărților pe care nu a trăit să le vadă publicate. Prima ecranizare a *Trilogiei Mileniului* are toate ingredientele unui *policier* profesionist: mister, ritm, atmosferă. Are, în plus, personaje bine construite, trimiteri la activitatea lui Larsson din timpul vieții, de militant împotriva extremei drepte, precum și accente protectoare față de femeia care trăiește într-o societate tot mai misogină. Scenariul e consistent și ferm, regia e sigură și profi, dar ce mi-a plăcut poate cel mai mult a fost cît de bine s-au mulat actorii pe personaje, precum și faptul

Bărbați care urăsc femeile/Män som hatar kvinnor/The Girl with the Dragon Tattoo. Regia: Niels Arden Oplev. Cu: Michael Nykvist, Noomi Rapace, Lena Endre

că nu au fost aleși pentru cît de frumoși sînt, ci pentru talent, fotogenie și alchimie în relația cu ceilalți actori. La cît de bine construite sînt personajele din carte, la fel de bine construite sînt ele pe ecran. În plus, felul în care ancheta detectivistică a celor doi eroi folosește fotografia, decupînd părți interesante, mărind detalii și alcătuiind un film alb-negru din fotografii distincte te ține cu sufletul la gură.

Americanul

În schimb, *Americanul*, al doilea film al olandezului Anton Corbijn după *Control*, are o imagine foarte frumoasă, dar nu reușește să aibă nici atmosferă, nici personaje solide, consistentă ori viziune. George Clooney, în rolul unui asasin talentat în construirea de arme sofisticate, dar care dorește să-și pună munca în cui, mai ales după

ce și-a ucis iubita, nu e convingător sută la sută deoarece regizorul îl pune să se poarte ca un fante italian grizonat. Chiar dacă nu zîmbește, pare de multe ori luat dintr-o reclamă. Filmul e ecranizarea romanului *A Very Private Gentleman* de Martin Booth, scenariul fiind scris de fiul lui Roland Joffe, Rowan Joffe. De la scenariu pleacă multe hibe, căci, deși e aerisit în ideea că păstrează misterul, îi lipsește elasticitatea fermă care să țină povestea la un loc. O fi acțiunea calmă sau, mă rog, încordată adeseori, or fi dialogurile puține, dar la un moment dat filmul nu se mai poate susține și devine plicticos.

Amor la distanță

Este unul dintre cele mai proaste filme ale anului, realizat cu o lipsă de elementar simț al replicii, simț al măsurii sau

bun-simț. Drew Barrymore și Justin Long, care cîcă au o relație și în afara platoului, sînt un exemplu de cuplu dizarmonic pe ecran. Nu lipsește doar chimia dintre ei, dar lipsesc și niște replici măcar la limita decenței. Iar cînd o vezi pe Drew Barrymore rîzînd cu lacrimi la poantele jalnice ale lui Long, îți vine să fugi. Primul film de ficțiune (poate și ultimul) regizat de documentarista Nanette Burstein e acela gen de film pentru care cronicarii ar trebui să primească spor de toxicitate.

Americanul/The American. Regia: Anton Corbijn. Cu: George Clooney, Violante Placido, Johan Leysen

Amor la distanță/Going the Distance. Regia: Nanette Burstein. Cu: Drew Barrymore, Justin Long, Christina Applegate

Țara lor și țara mea

Mi-am vizitat un prieten mai în vîrstă pe care nu-l văzusem demult și l-am găsit tare necăjit. Nu detaliiez, era vorba de cum merge țara. Și m-a luat deodată, total pe nepregătite, cu o întrebare, aproape brutal: „Tu de ce nu pleci?”. „Unde?” „Din țara lor. Din România. Să mai am vîrstă ta, eu aș pleca mîine.” Eu, care-s un partizan al neplecării din țară, am cam rămas blocat. Nici măcar unul dintre răspunsurile pe care le aveam înainte nu mai funcționa în fața argumentelor prietenului meu.

Am ajuns acasă și m-am tot gîndit la asta. Trebuie să recunosc că în ultima vreme m-am gîndit și eu pentru prima dată – deși acum cred că trăiesc aici cea mai frumoasă perioadă din viața mea – că-i de plecat din țara asta. Nu c-aș face-o eu, dar că îi înțeleg perfect pe cei care aleg asta. Dar eu, eu totuși ce răspuns am pentru a rămîne?

Pe scurt, ar fi unul singur: pentru că refuz să cred că-i țara „lor”, oricare ar fi aceia – șmenari, turnători, parveniți, ipocriți, amatori, maneliști, șacali etc. Da, trăiesc cumva și în țara „lor”, dar aceasta îmi oferă doar

un zgomot de fond. Țara mea e alta, viața mea e alta.

Țara mea sînt cei din jur care m-au iubit și mă iubesc indiferent de venitul pe cap de locuitor al României, indiferent de cine conduce țara – sînt toți cei mulți, foarte mulți oameni, pe care îi iubesc și pe care n-aș putea niciodată să-i iau cu mine, în cazul în care aș pleca. Toți cei care mă binedispun doar prin simpla prezență, la o banală întîlnire, discuție, conviețuire. Apoi, țara mea mai înseamnă aceea hartă mentală, toate locurile banale – de la bucătăria mea, la scara

TRIMISUL NOSTRU SPECIAL

Florin LĂZĂRESCU

blocului și pînă la colțurile de stradă unde mă latră uneori cîte o haită de cîini – prin care mă mișc dezinvolt și mă fac să le numesc „acasă”. Locuri pe care iarăși nu aș putea să le iau niciodată cu mine. Țara mea – știu, sună patetic – e țara unor oameni precum Jude, Puiu, Afrim, Florian, Lungu și aș putea continua cu o listă de sute de oameni care reușesc să facă ceva în România fără să aibă nevoie de metodele cu care parvin ceilalți din cauza cărora vrem să plecăm.

Dincolo de toate acestea, nu vreau să plec pentru că am naivitatea să cred că eu și ceilalți care gîndesc asemenea mie îi deranjăm pe „ăștia” prin prezența noastră la fel de mult cum o fac și ei. Pentru că nu le e suficient să aibă bani, funcții, putere, ci vor să fie apreciați, vor să ne convingă că sînt capabili, deștepți, talentați, demni de respectul oamenilor care nu reprezintă tot ceea ce simt „ei” că, de fapt, sînt: niște jeguri.

Nu plec nicăieri. Mor cu ei de gît.